

Ida Heimonen

Ilmastonmuutosaiheinen teatteri Suomessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)
Esittävän taiteen koulutusohjelma
Opinnäytetyö
22.4.2016

Tekijä Otsikko	Ida Heimonen Ilmastonmuutosaiheinen teatteri Suomessa
Sivumäärä Aika	55 sivua + 2 liitettä 22.4.2016
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)
Koulutusohjelma	Esittävä taide
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	Anu Koskinen, TeT
<p>Tutkimuksessa kartoitetaan ilmastonmuutosaiheista teatteritoimintaa Suomessa. Työn lähtökohtana on kirjoittajan kiinnostus ilmastonmuutoksen vastaiseen työhön sekä halu selvittää, mitä muut teatterialalla työskentelevät ihmiset ajattelevat ja tekevät ilmastonmuutoksen parissa. Tutkimuksessa on haastateltu kolmea suomalaista eri tavoin teatteri- tai esitystaidetta sivuavaa taiteilijaa, jotka käsittelevät töissään ilmastonmuutosta. Sonja Salomäki on taiteilija, joka tekee <i>Menkka Haukka</i>-nimistä performanssia vaatetusalan suhteesta ilmastonmuutokseen. Rosa Autio on käsikirjoittanut ja ohjannut <i>Tulevaisuus</i>-musikaalin, jonka Hausjärven yläkoulun ja lukion opiskelijat esittivät Oitissa tammikuussa 2016. Niina Nurminen toimii ArtSensessä, forumteatteriryhmässä, jonka <i>Ilmastoteatteri</i>-hanke rohkaisee yrityksiä ilmastonmuutoksen huomioiviin investointeihin.</p> <p>Tutkimuksen teoriataustassa kartoitetaan, mitä ilmastonmuutoksen seuraukset ja vastustuskeinot nykytiedon valossa ovat. Lisäksi käydään läpi ekologisen teatterin tutkimukseen liittyviä käsitteitä ja näkökulmia. Myös aktivismin ja taiteen välistä rajapintaa tarkastellaan. Lisäksi työ sisältää katsauksen Suomessa viimeisen 10 vuoden aikana tehtyihin ilmastonmuutosaiheisiin esityksiin. Tutkimushaastatteluiden analyysistä käy ilmi, millainen on taiteilijoiden oma suhde ilmastonmuutokseen, ilmastonmuutosaiheisen teatterin vaikutustavat ja -tavoitteet, ilmastotyön haasteet, taiteilijoiden suhde muihin ilmastoalan toimijoihin sekä heidän tulevaisuuden toiveensa.</p> <p>Tutkimuksen mukaan taiteilijoiden motivaatio tehdä ilmastonmuutosaiheista työtä pohjautuu tyypillisesti ahdistukseen ja sisäiseen tarpeeseen toimia ilmaston hyväksi. Tutkimukseen haastatellut taiteilijat kokevat toiminnan lievittävän ahdistusta. He haluavat välttää oikean elämäntavan sanelemista muille, koska uskovat muutoksen syntyvän jokaisen ihmisen sisältä käsin. Teatteri voi toimia virikkeenä tuolle muutokselle, mutta saarnaaminen ja syyllistäminen eivät ole tehokkaita keinoja. Ilmastotyötä kannattaa sitä tekevien taiteilijoiden mielestään suunnata kaikille kansanryhmille, mutta erityisesti päättäjille ja yrityksille. Ympäristöjärjestöjen ilmastotyö tuntuu haastatelluista taiteilijoista osittain vieraalta ja he myöntävät ennakkoluuloja aktivismia kohtaan. Tutkimuksessa ilmenee, että Suomessa olisi tarvetta yhteiselle ilmasto-rintamalle. Ilmastonmuutoksen vastaisesta työstä olisi hyvä tiedottaa lisää, ja aiheen parissa työskentelevät taiteilijat olisi saatava yhteen. Lisäksi taiteilijoiden ja kansalaisaktivistien yhteistyötä voisi kehittää.</p>	
Avainsanat	Ilmastonmuutos, soveltava teatteri, esittävä taide, ekologia, forumteatteri, performanssi, aktivismi, ympäristöjärjestö

Author Title	Ida Heimonen Climate Change Related Theatre in Finland
Number of Pages Date	55 pages + 2 appendices 22 April 2016
Degree	Drama Instructor, Bachelor's Degree
Degree Programme	Degree Programme in Performing Arts
Specialisation option	
Instructor	Anu Koskinen, Doctor of Arts (Theatre)
<p>This thesis reports the situation of climate change related theatre in Finland. The writer's eagerness to fight climate change and interest in finding out what other theatre professionals are thinking and doing about climate change were a starting point for this thesis. The thesis consists of three interviews of the Finnish theatre and performing arts' artists, who address climate change in their works. Sonja Salomäki is making a performance called <i>Menkka Haukka</i> about the clothing business' relationship to climate change. Rosa Autio has written and directed the musical <i>Tulevaisuus</i> (Future) performed by Hausjärvi high school students in Oitti in January 2016. Niina Nurminen works for ArtSense, a forum theatre company. Their project <i>Ilmastoteatteri</i> (Climate Theatre) encourages companies in climate-wise investments.</p> <p>First, the thesis presents the reasons and consequences of climate change according to current knowledge. Terminology and viewpoints of ecological performance studies are introduced and the intersection of activism and art is being examined. The thesis also surveys climate change related theatre and performing arts productions in Finland in the last 10 years. The analysis of the interviews reveals the artists' relation to climate change, the desired impact of climate change related theatre, the challenges of climate related work, the artists' relationship towards other agents engaged in climate related work and what the artists expect in the future.</p> <p>According to the survey, the motivation of artists to focus on climate change related work relies typically on an inner anxiety and motivation to act in favour of the climate. The artists who were interviewed feel that action relieves some anxiety. They avoid dictating others a right way of living, because they believe that change is born from within a person. Theatre can act as a stimulus to that change, but preaching and blaming are not efficient means. The artists are of the opinion that climate work should be targeted towards everybody but especially towards the policymakers and companies. The climate change related work done by environmental organizations is not so well known by the interviewed artists, who also recognize some prejudice against activism. All in all, the thesis clearly shows a need for a joint climate movement in Finland. Works about climate change should be better advertised and the artists working on the subject should come together. Also the co-operation between artists and civic activists could be enhanced.</p>	
Keywords	Climate change, theatre, ecology, environmental activism

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Aiheen esittely	2
2.1 Ilmastonmuutoksen syyt ja seuraukset	2
2.2 Ilmastonmuutosaiheinen teatteri	6
2.3 Ekologinen teatteri	7
2.4 Aktivismitaide	10
3 Ilmastonmuutosaiheista teatteria Suomessa	13
3.1 Merenpinta nousee monessa esityksessä	13
3.2 Koulukiertueet ja ilmastokasvatus	15
3.3 Alkuperäiskansojen puheenvuoro	16
4 Kolme esimerkkitapausta	17
4.1 Haastateltavien valinta ja haastattelumenetelmä	17
4.2 Sonja Salomäki	19
4.3 Rosa Autio	19
5 Haastattelutulokset	21
5.1 Taiteilijan oma suhde ilmastonmuutokseen	21
5.1.1 Mikä sai alun perin tekemään ilmastonmuutosaiheista teatteria?	22
5.1.2 Paljonko pitää itsellä olla tietoa ilmastonmuutoksesta?	23
5.1.3 Miten ilmastoystävällistä oma toiminta on?	24
5.2 Ilmastonmuutosaiheisen teatterin vaikutustapa ja tavoite	26
5.2.1 Miten taiteella voisi vaikuttaa?	27
5.2.2 Mikä on oman taiteellisen työn tavoite?	28
5.3 Toivottu muutos	29
5.3.1 Mitä muutoksia yhteiskunnassa tarvitaan?	29
5.3.2 Kenet pitäisi tavoittaa?	31
5.3.3 Mitä muutos kohti kestäväää yhteiskuntaa edellyttää?	32
5.4 Ilmastotyön haasteet	33
5.4.1 Miksi ilmastonmuutos ei kiinnosta?	34
5.4.2 Miksi ihmiset eivät aktivoitu?	35
5.5 Ilmastonmuutoksen vastainen rintama	37
5.5.1 Miten ihmiset voisivat motivoitua muutokseen?	37

5.5.2 Mikä on suhteesi ilmastojärjestöihin?	39
5.5.3 Onko taiteilijoilla roolia ilmastoliikkeessä?	40
5.5.4 Oletko ilmastoaktivisti?	42
5.6 Parempi tulevaisuus ilmastonmuutosaiheiselle teatterille	43
5.6.1 Mitä tarvitaan ilmastonmuutosaiheisen teatterin tekemiseen?	44
5.6.2 Millaista tukea toivoisit taiteilijoiden ilmastotyöhön?	45
6 Pohdintaa	46
Lähteet	52
Liitteet	
Liite 1. Haastattelukysymykset	
Liite 2. Lista ilmastonmuutosaiheisista teatteriproduktioista Suomessa	

1 Johdanto

Maapallo on kokenut ennennäkemätöntä ilmaston lämpenemistä muutaman viime vuosikymmenen ajan. Vuonna 2016 globaali näkemys on, että ilmastonmuutos on ihmisen aiheuttamaa ja että ilmastonmuutos voi eskaloitua suureksi katastrofivyyhdeksi, joka muuttaa koko planeetan, myös ihmisen, elämää radikaalisti. Kansainvälisissä neuvotteiluissa, kuten Pariisin COP21-kokouksessa joulukuussa 2015, maailman johtajat olivat yhtä mieltä siitä, että lämpötilan ei saa antaa nousta edes kahta astetta. Tämä vaatisi radikaaleja toimenpiteitä. Kriisin ilmapiiriä ei kuitenkaan arkielämässä aisti. Hiilivoimalat jatkavat toimintaansa, öljyä ja maakaasua hankitaan yhä arkaluontoisemmista paikoista ja ihmisten kulutusta ei suitsita. Ympäristöjärjestöt lobbaavat ja mobilisoivat ihmisjoukkoja, yksittäiset poliitikot yrittävät ajaa päästöjä rajoittavia lakeja, mutta mikä on teatterintekijän rooli ja vastuu ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa? Tähän kysymykseen pyrin löytämään vastauksen opinnäytetyössäni.

Olen huolestunut nuori Suomen kansalainen ja valmistumassa teatterialan ammattilaiseksi. Koulutusohjelmani on erikoistunut soveltavaan teatteriin eli siihen, miten teatteria voidaan viedä teatterinäyttämöiden ulkopuolelle ja tehdä yhdessä muidenkin kuin alalla työskentelevien ammattilaisten kanssa, tapahtui se sitten päiväkodeissa, vanhainkodeissa, työpaikoilla, vankiloissa tai vastaanottokeskuksissa. Teatterin keinoin voi tehdä paljon muutakin kuin esityksiä: draamallisin menetelmin voidaan muun muassa tutkia, luoda yhteisöllisyyttä, opettaa ja etsiä ratkaisuja ongelmiin.

Olen myös osallistunut jossain määrin ympäristöjärjestöjen toimintaan. Vuoden 2015 aikana olin mukana Pyhiinvaellus Pariisiin -kampanjassa muun muassa sanoittamalla ja säveltämällä kampanjalle teemalaulun. Olin suunnittelemassa People's Climate March -ilmastomarssia Helsinkiin marraskuussa 2015, jossa toimin tapahtuman juontajana. Lisäksi osallistuin syyskuussa 350 Suomi -järjestön Power Shift -tapahtumaan. Helsingin Taiteiden yössä olin mukana Act for Climate -tapahtuman ilmastoperformanssissa. Syksyllä 2015 pääsin Ilmari-ilmastokasvattajaksi. Ilmari on Nuorten Akatemian, Dodon, Luonto-Liiton ja Maan ystävien järjestämä nuorten ilmastokasvatushanke. Vuodesta 2003 lähtien kouluvierailijat ovat käyneet kouluissa ympäri Suomen pitämässä yläkouluikäisille ilmastonmuutosaiheisia oppitunteja. (Ilmari-kouluvierailut.)

Kuten edellä kerrotusta käy ilmi, minulla on välineitä käytössäni. Haluan auttaa ihmiskuntaa ja muita eläviä olentoja selviämään tulevaisuudessa ilman, että joudumme liian rankkojen ja väkivaltaisten muutosten uhreiksi. Pysin löytämään itselleni sopivan paikan ympäristöaktivismiin ja teatterintekemisen välimaastosta. Koen, että hyvä lähtökohta oman työtapani löytämiseen on selvittää, mitä muut omassa ammattikunnassani jo ilmastoasian hyväksi tekevät.

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni teatterintekijän roolia ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä analysoimalla kolmen suomalaisen esittävän taiteen tekijän ajatuksia omasta työstään ja sen suhteesta ilmastonmuutokseen. Taustoitin aihetta luvussa kaksi kertomalla miten ilmastonmuutosaiheisen teatterin voi määritellä, ja luvussa kolme esittelemällä esimerkkejä viime vuosien teatteriproduktioista, jotka tuota määritelmää noudattavat. Luvussa neljä esittelen kolme haastateltavaani ja heidän ajankohtaisia töitään. Luvussa viisi käyn lävitse yksityiskohtaisesti haastateltavieni ajatuksia. Luvussa kuusi pyrin luomaan synteetin tutkimusaineistoni antamista vastauksista sekä pohtimaan omaa suhdettani aiheeseen.

2 Aiheen esittely

2.1 Ilmastonmuutoksen syyt ja seuraukset

Ilmatieteen laitoksen Ilmasto-opas esittelee ilmastonmuutoksen näin:

Käynnissä oleva ihmiskunnan aiheuttama ilmastonmuutos aiheutuu lähinnä kasvihuonekaasujen, erityisesti hiilidioksidin (CO₂) määrän lisääntymisestä ilmakehässä. Mikäli päästöt kasvavat nykytahtia, kasvihuoneilmaston voimistuminen nostaa maapallon keskilämpötilaa vuosisadan loppuun mennessä vajaasta kahdesta kuuteen astetta. Muutokset sateissa aiheuttavat toisaalla lisääntyvää kuivuutta ja toisaalla lisääntyviä tulvia. (Ilmasto-opas.)

Ilmastonmuutos on sanana vakiintunut arkikielenkäyttöön, poliittiseen diskurssiin ja peruskoulujen opetussuunnitelmiin. Ympäristöopin luokkien 3–6 sisältöalueissa on mainittu: ”Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden vaaliminen, ilmastonmuutos ja sen hillitseminen, luonnonvarojen kestävä käyttö, terveyden edistäminen, oman kulttuuriperinnön vaaliminen, monikulttuurisessa maailmassa eläminen sekä ihmiskunnan globaali hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Pariisissa loppuvuodesta 2015 järjestetyt YK:n COP21-neuvottelut saivat laajalti huomiota, ja suurin osa maailman valtiojohtajista pi-

tää ilmastonmuutosta ihmisten aikaansaamana ja hälyttävänä uhkana (United Nations 2015).

Vuonna 2014 vahinkovakuutusyhtiö Ifin toteuttaman kyselyn mukaan jo 84 prosenttia suomalaisista uskoo ilmaston lämpenemisen olevan tosiasia (Talouselämä 2014). Yksi syy ilmastokeskeittämisen vähenemiseen on ilmastonmuutoksen vaikutusten näkyminen. Vielä 1990-luvulla puhuttiin ennemminkin kasvihuoneilmästä ja jaettiin tietoa hiilen kiertokulusta. Ilmiö pysyi abstraktilla tasolla taulukoissa. 2010-luvulla ilmaston lämpenemisestä on saatu konkreettisempia todisteita outojen säätilojen ja runsaiden hurrikaanien muodossa. Rankat kuivuusjaksot ovat saaneet ihmismassat liikkeelle etsimään elinkelpoisia asuinseutuja. Suomessa uudet eläin- ja kasvilajit (sekä niihin liittyvät taudit) valtaavat elintilaa ja vanhat lajit joutuvat siirtymään pohjoisemmaksi. Lisäksi ihmiset ympäri maailmaa valittavat monista muistakin ihmisten aikaansaamista ympäristövaurioista, olivat kyseessä sitten ilmansaasteet Kiinassa, metsähakkuut Amazonissa tai kalakantojen romahtaminen kaikissa vesistöissä. Mitkä kaikki ympäristöongelmat liittyvät ilmastonmuutokseen, ja mitkä ovat siitä irrallaan?

Hyvin erilaisilla ympäristöön kohdistuvilla riistotoimenpiteillä on linkki ilmastonmuutokseen. Kyseessä on monisyinen verkosto, jossa kansallisen ja kansainvälisen politiikan valtataistelut, yritysten voitontavoittelu ja yksilöiden mukavuudenhalu kohtaavat tiedemaailman, kansalaisjärjestöjen ja aktivistien huolen. Ilmastonmuutokseen liitetään nykyään laajemmin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiä. Esimerkiksi Naomi Kleinin kirjassa *Tämä muuttaa kaiken – Kapitalismi vs ilmasto* (2015) esitellään ratkaisumalleja, joiden mukaan maailma ja ihmislaji selviävät lähitulevaisuuden suurilta tuhoilta vain perusteellisilla rakenneuudistuksilla: neoliberalistisista ideaaleista on luovuttava ja perustettava yhteiskunnat reilulle ja tasa-arvoiselle pohjalle, jossa luonnonvarojen kunnioitetaan, tavaroita ei tuoteta ja kuluteta vain voitontavoittelun nimissä ja kaikille ihmisille taataan elinkelpoiset olosuhteet tällä planeetalla (Klein 2015). Myös teatterin tutkija Theresa J. May toteaa laajemmin kestävästä elämäntavasta: "...efforts toward sustainability must include social and environmental justice and recognition of the central importance of cultural (as well as biological) diversity" (May 2014, 193).

Mihin kaikkeen ilmastonmuutos sitten liittyy? Ilmastonmuutos liittyy muun muassa energiakeskusteluun: koska ilmaston lämpeneminen johtuu ilmakehään päästetyistä liian mittavista kasvihuonekaasuista ja koska suuri osa näistä kaasuista johtuu fossiilisten polttoaineiden käytöstä, olisi fossiilisista polttoaineista eli öljystä, hiilestä, maa-

kasusta ja turpeesta luovuttava. Fossiiliset polttoaineet tarkoittavat esimerkiksi lentokoneiden ja autojen käyttämää polttoainetta, voimaloiden energianlähteitä sekä päivittäisen ruoan kypsennykseen käytettyä hiiltä. Ilmastonmuutos liittyy myös elämäntavan muutokseen: ei riitä, että odotamme energialähteiden korvaamista toisilla. Kokonaan uusiutuviin energiamuotoihin siirtyminen olisi mahdollista jopa parissakymmenessä vuodessa, mutta se edellyttäisi uuden infrastruktuurin rakentamista, mikä kuluttaa noin vuosina suuria määriä fossiilisia polttoaineita. Päästöt eivät siis vähenisi tarpeeksi nopeasti. (Klein 2015, 105-116.) Meidän olisi vähennettävä energiankulutustamme heti. Koska tällä hetkellä lähes kaikki kuluttamamme asiat, oli kyse sitten vaatteista, ruoasta, taloista, lomamatkoista tai taide-elämyksistä, tuotetaan fossiilisia polttoaineita hyödyntäen (muun muassa lämmön, valaistuksen, kuljetuksen ja säilytyksen muodossa), hiilijalanjälki pienenee kuluttamalla vähemmän. Eläinteollisuus tuottaa myös huomattavat määrät kasvihuonekaasuja ja vie tilaa hiilinieluilta toimivilta metsiltä. Siksi kasvisruokavalio on ilmastoystävällisempi vaihtoehto kuin liha- ja maitotuotteita sisältävä. Myös avokaatopaikat, joissa orgaaniset roskat mätänevät tuottaen metaania, ovat ilmastonmuutosta pahentavia.

Ihmisten kulutusta voi vähentää esimerkiksi teatterin keinoin nostamalla esiin tavaroiden elinkaaren ja meidän suhteemme esineisiin: ”One of the keys to sustainability is to live with the cognizance of the life cycle of the myriad products we use every day” (May 2014, 194). Theresa J. Mayn mielestä kestävä elämäntapaa auttaa se, että ymmärtää, miten jokainen esine, jota ihminen koskettaa, on valmistettu raaka-aineista, jotka joku toinen on ottanut luonnosta ja joita monet kädet ovat sen jälkeen muokanneet ja kuljettaneet. Vuonna 2010 hän ohjasi Marie Clementsin näytelmän *Burning Vision*, jossa esitellään uraanin matkaa vuoresta louhitusta kivistä atomipommiksi. (May 2014, 193-209.)

Ilmastonmuutosta ei näin ollen voi irrottaa muista agendoista kuten luonnonvarojen järkevästä hyödyntämisestä ja jätteiden käsittelystä. Fossiilisista energialähteistä luopuminen voi samalla edesauttaa siirtymistä omavaraiseen uusiutuviin energiamuotoihin hyödyntävään energiantuotantoon. Eläinperäisten tuotteiden vähentynyt käyttö voi edistää myös eläinten oikeuksia ja ihmisten terveyttä. Tavaroiden kulutuksen vähentäminen auttaa ylitsepursuavien kaatopaikkojen ongelmassa ja voi ohjata ihmisiä hakemaan sisältöä elämiinsä aineettomista asioista. Kaiken kaikkiaan ilmastonmuutoksen voi nähdä hyvänä tilaisuutena muuttaa maailmaa kokonaisvaltaisesti ympäristöystävällisemmäksi, oikeudenmukaisemmaksi ja ihmisille terveellisemmäksi. Naomi Klein ei ole

ainoa, joka liittää monia positiivisia mielikuvia nykyisestä elämänmallista luopumiseen. Monilla on kaipuu kohti hitaampaa elämäntapaa, jossa on muita arvoja kuin talouskasvun ihanne. Trendi-ilmiöiksi ovat Suomessakin nousseet yhteisöllisyyttä ja paikallisuutta korostavat liikkeet kuten kaupunkiviljely, ravintolapäivä, siivouspäivä, kaupunginosa-festivaalit ja ruokapiirit. Tätä yhteisöllisyyden ja yhteenkuulumisen tunnetta on käsitelty teatterin kautta, kuten Theresa J. May kirjoittaa esitellessään kahta Amerikan alkupe- räiskansan maailmaan pohjautuvaa näytelmää:

Neighborhood, as these plays demonstrate, is a visceral, embodied, familiar sense of belonging and being known. The experience of “neighborhood” escapes many of us much of the time in this post-local, post-place world. Theatre can conjure the embodied experience of neighborhood – at least for a few hours at a time – while simultaneously redefining what we mean by neighborhood. (May 2014, 194).

Mutta rittääkö, että ihmisille luodaan tarpeeksi vahva henkilökohtainen side omaan ympäristöönsä, jotta hän alkaisi automaattisesti suojella luontoa? Richard White pitää ajatusta romantisoitina: ”There is a modern romanticism of place that says that those who live and depend on a place will not harm it.” (White 1996, 181).

Ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään, mutta kiistaton tosiasia on, että maailma tulee muuttumaan rajusti joka tapauksessa – hyvin rajusti, jos mihinkään hillitsemistöimiin ei ryhdytä, mutta paljon huolta aiheuttaen nopeilla ja laajoilla toimillakin. Tästä seuraa, että ilmastonmuutoksesta puhuttaessa pohditaan myös keinoja selvittää seurauksista: esimerkiksi kun jäätiköt sulavat ja merenpinta nousee, mitä tehdä asutetuille rannikko-alueille. Muuttuneet ilmastokartat tarkoittavat myös esimerkiksi malariasääskien leviämistä uusille alueille. Miten sopeutua uusiin kasveihin, eläimiin, sääilmiöihin tai ilmas- topakolaisiin? Euroopan vuonna 2015 kokema pakolaisaalto oli vain jäävuoren huippu siitä, mitä on odotettavissa, kirjoitti Jenni Frilander Ylen uutisissa 12.9.2015:

YK:n raportin mukaan 150–200 miljoonaa ihmistä voi joutua siirtymään kotiseu- dultaan myös kuivuuden, tulvien tai äärimmäisen ilmaston takia. Ennusteet il- mastopakolaisuuden määrästä ovat vuosien aikana vaihdelleet kymmenistä mil- joonista jopa miljardiin. (Frilander 2015.)

Meidän tehtävänämme ihmisinä, jotka haluavat asuttaa tätä planeettaa vielä huomen- nakin, on paitsi pyrkiä minimoimaan luonnon ja yhteiskunnan katastrofaaliset mullistuk- set, myös varautua ja sopeutua tulossa oleviin muutoksiin.

2.2 Ilmastonmuutosaiheinen teatteri

Tämä opinnäytetyö käsittelee ilmastonmuutosaiheista teatteritoimintaa Suomessa. Monet taiteilijat ymmärtävät ilmastonmuutoksen aiheuttaman uhan laajuuden. Esimerkiksi taiteellista tutkimusta tekevä näyttelijä Anu Koskinen luettelee keskeisiksi ekologisiksi kriiseiksi ilmastonmuutoksen, saasteet ja kuudennen sukupuuttoallon, jotka herättävät kaikki eettisiä kysymyksiä ihmisten oikeuksista ja velvollisuuksista (Koskinen 2015, 28). Edellisessä luvussa mainitut tulevaisuuskenariot ovat dystooppisuudessaan hedelmällistä maaperää teatterintekijöille.

Miten olen tulkinnut, että tietty teatteritoiminta liittyy ilmastonmuutokseen? Ilmastonmuutos voi näkyä aiheena monella tavalla: joidenkin esitysten mainosteksteissä mainitaan suorasanaisesti ilmastonmuutos tai maapallon lämpeneminen esityksen teemana tai kontekstina. Toisissa linkin ilmastonmuutokseen voi lukea esimerkiksi tekijän antamasta lehtihaastattelusta. Joissain esityksissä vaaditaan tulkintaa: keskeisenä elementtinä voi olla vaikka merenpinnan nouseminen, jonka syytä ei välttämättä avata. Mutta entä kun esityksen kohdalla puhutaan metsien kaatamisesta, öljyteollisuuden haitoista tai myrkyistä elinympäristössä? Onko silloin kyse enää ilmastonmuutoksesta vai aivan muista ekologisista aiheista? Mainitsemiani teemoja on käsitelty esimerkiksi Kiasman /teatteri.nyt. –tapahtumassa vuonna 2015, kun teemana oli ilmastonmuutos. Tuossa kontekstissa on perusteltua määritellä niiden liittyvän ilmastonmuutokseen. Ilmastonmuutoksen erottaminen muista ekologisista ja yhteiskunnallisista ongelmista ei ole yksiselitteistä eikä varmasti monen taiteentekijän mielestä tarpeellistakaan, ainakaan jos kokee kaikkien maailman ilmiöiden olevan erottamattomasti linkittyneitä toisiinsa yhteisen ekosysteemin kautta.

Toinen opinnäytetyön aiheen rajaukseen liittyvä kysymys on se, minkä toiminnan luen kuuluvaksi teatterin alle. Koska valmistun soveltavaan teatteriin erikoistuneesta koulutusohjelmasta, haluan tarkastella muutakin kuin teattereissa esitettäviä näytelmiä. Yksi haastateltavani toimii forumteatterin keinoin yritysmaailmassa, toinen on tehnyt musiikkalin yhdessä koululaisten kanssa. Teatteritoiminta ei aina johda esitykseen, vaan teatterikeinoja hyödyntävässä työpajassa keskeistä voi olla itse prosessi ja sen herättämät ajatukset ja tunteet osallistujissa. Kolmas haastateltavani ei tule teatterimaailmasta vaan hän on tekstiilitaiteen koulutuksen saanut performanssitaiteilija. Koen hänen työnsä olevan kuitenkin lähellä monia teatterilähtöisiä töitä ja pidän itse teatterialan edustajana hänen kanssaan käymääni ajatustenvaihtoa hedelmällisenä. Luvun kolme

esittely suomalaisista produktioista sisältää niin kaupunginteattereiden ja harrastaja-teattereiden ohjelmistoa, performanssi- ja esitystaidetta kuin myös koululaisille suunnattuja esityksiä ja niihin liittyviä työpajoja sekä muutaman esimerkin musiikkiteatterin ja oopperan parista. Rajaus jättää periaatteessa ulkopuolelleen kuvataiteen, musiikin, elokuvan, tanssin. Käytännössä monet taitelijat työskentelevät kuitenkin eri lajityyppien välimaastossa, jolloin heidän työnsä on vaikeasti luokiteltavissa tiettyyn taidekategoriaan. Olen ottanut tarkempaan tarkasteluun kolme teosta: Rosa Aution Hausjärven koululaisten kanssa käsikirjoittaman *Tulevaisuus*-musikaalin, ArtSensen *Ilmastoteatterin* eli yrityksille suunnatun forumteatterihankkeen ja performanssitaiteilija Sonja Salomäen uusimman esityksen *Menkka Haukka*.

2.3 Ekologinen teatteri

On olemassa käsitteet ekologinen teatteri, ekodramaturgia ja ekokriittinen teatterintutkimus. Kaikki ympäristöaiheisia esityksiä tekevät eivät suinkaan ole aina tietoisia näistä käsitteistä: esimerkiksi yksikään kolmesta haastateltavastani ei ollut perehtynyt ympäristöteatterin taiteentutkimukselliseen näkökulmaan käsitteellisellä tasolla, vaikka he ilmensivätkin ekologisen teatterin periaatteita käytännön työssään. Koen silti mielekkääksi esitellä näitä näkökulmia, jotka voivat auttaa hahmottamaan tutkimuksen aihetta.

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa taiteellista tutkimusta tekevä Anu Koskinen määrittelee ekologisen teatterin näin:

The concepts of ecology and ecological theatre can work simultaneously in many different levels of performance. It could refer to environmentally friendly practices in for example set design or organising tours. It may mean themes in drama texts, re-interpretations of classic texts, devised theater work and different forms of applied theatre and drama. But in the context of theater ecology can also be understood as broader and more abstract systems and networks of performance – like relations and connections between people involved in performance, between performance and society, between performance and surrounding non-human environment. (Koskinen 2015, 28.)

Koskinen mainitsee ensimmäiseksi ympäristöystävälliset käytänteet esimerkiksi lavastuksessa ja kiertueiden järjestämisessä. Artikkelikokoelmansa *Readings in Performance and Ecology* johdantoluvussa Wendy Arons ja Theresa J. May listaavat, mistä koostuu teatteriproduktion kuormitus ympäristölle. Teatterin tuottaminen nykypäivänä länsimaissa vaatii ihmisten ja eläinten työpanoksen lisäksi materiaaleja, joista osa on vaatinut louhimista ja raskasta prosessointia ja jotka tuottavat myrk-

kyjätettä jossain vaiheessa elinkaartaan (esimerkiksi metallit ja maalit). Lisäksi vaaditaan kuljetuksia, jotta edellämainitut työpanoksen antajat ja materiaalit saadaan esityspaikalle. Esityspaikalla energiaa kuluu muun muassa teatteritekniikkaan kuten valo- ja äänikaluston toimintaan. (Arons & May 2012, 6.)

Esimerkkinä ympäristöystävällisistä valinnoista mainittakoon Ray Schultzin Minnesotan yliopistossa ohjaama Shakespearen *As You Like It*. Esityksessä käytettiin tekstiilitaiteilija Jess Larsonin opiskelijoiden kanssa suunnittelema pukuja, jotka oli toteutettu kierrätysmateriaaleista. Kyseinen produktio tehtiin oppilaitoksessa, joka oli profiloitunut ympäristöystävälliseksi yliopistoksi, mutta jossa teatteritoimintaa ei aiemmin ollut tarkasteltu kriittisesti ekologisesti näkökulmasta. Schultz myöntää tosin, että moni teatteri noudattaa luonnostaan kierrätyksen periaatteita, koska taloudelliset resurssit ovat usein niin pienet, että on pakko käyttää luovuutta. (Schultz & Larson 2014.) Teatteriesityksissä saatetaan pohtia myös energian käyttöä muun muassa valaistusratkaisuissa kuten Kansallisteatterin kiertueenäyttämön *Globen uupuneet* -näytelmässä (2010). Esityksen tarvitsema sähkö saatiin kahdesta akusta, jotka ladattiin tuulisähkölä. Yksi *Globen uupuneet* -esitys kulutti sähköä vain noin 0,3 kilowattituntia. Vertailun vuoksi: yksi esitys Kansallisteatterin suurella näyttämöllä vie sähköä noin 250 kWh eli noin tuhatkertaisen määrän. Esityksen hiilineutraali käsiohjelma oli toteutettu ainoastaan sähköisessä muodossa. Näyttelijät ja teknikko matkasivat kiertuepaikkakunnille junalla. (*Globen uupuneet*. Ilmastokasvatuskiertue 2010–2012.)

Rospuuton esityksessä *Sarasvatin hiekkaa* (2011) oli kierrätyslavastus, joka sopi teoksen estetiikkaan.

Lavastaja oli kiinnostunut MadMax-, Höyrypunk- ja post-apokalyptisesta sci-fi-estetiikasta. Hän rakensi kaikki pienoismaailmat ja rekvisiitan kierrätysromusta. Esityksen tyyli muotoutui jo ennakkosuunnitteluvaiheessa rosoiseksi ja itse tehdyn näköiseksi. Lavastuksen sävyt tulivat metalliromusta ja puvustuksen materiaalit kauhtuneista vanhoista vaatteista. (Niemelä 2013, 24)

Seuraavaksi Koskinen mainitsee draamatekstien teemat. Klassikonäytelmän voi tulkita uudesta ekokriittisestä näkökulmasta. Aiemmin mainitussa Minnesotan yliopiston esityksessä *As You Like It*, joka on William Shakespearen teksti, ohjaaja vahvisti kaupungin ja maaseudun vastakkainasettelua, jossa luonto esiintyy romantisoituna. (Schultz & Larson 2014.)

Koskinen listaa myös devising-lähtöiset esitykset ja soveltavan teatterin. Soveltava teatteri ja draama mahdollistavat ympäristökasvatuksellisia päämääriä. Mutta sen

lisäksi olettaisin, että yksi syy sille, miksi jonkin valitun ihmisryhmän kanssa yhteistyössä pala palalta rakennettu ja teatteritalon ulkopuoliseen paikkaan luotu esitys on erityisen sopiva ekologiselle aiheelle, liittyy siihen, että ekokriittisessä teatterintutkimuksessa korostetaan paikkaa, sijaintia. Ympäristö ei ole jokin abstrakti käsitys luonnosta, vaan se on fyysinen, paikallinen mikrokosmos, johon linkittyvät kaikki orgaaniset ja ei-orgaaniset elementit kuten ihmiset, eläimet, kasvit, rakennukset ja säätilat. Esityksen elementit on kontekstualisoitava, ettei niistä tule geneerisiä kuvitelmia. Kuten Courtney Ryan kirjoittaa artikkelissaan *Puppet Planets and Spirit Soldiers: Staging Ecological Representations in Baby Universe and Forgotten World*: “A refined ecocriticism is all about location, location, location: geographic, historical and geophysical” (Ryan 2014, 245). Ryan siteeraa myös Una Chaudhuria:

The play’s spatial lack of specificity is problematic from an ecological standpoint, since, as Chaudhuri recognizes, “Who one is and who one can be are a function of *where* one is and how one experiences that place”. (Ryan 2014, 247.)

Moni teatterintutkija on pohtinut, miten ottaa ympäristö huomioon, jotta luonto ei olisi vain tausta tai lavaste (setting) vaan tila (space). Warwickin yliopiston emeritusprofessori Baz Kershaw näkee potentiaalia immersiiivisessä teatterissa, jossa katsojat upotetaan teoksen sisälle ja joka tekee heistä osallistujia. Toisaalta hän varoittaa, että immersiiiviset ympäristöt, silloin kun ne eivät ole huolella luotuja, saattavat luoda oman oppressiivisen, absolutistisen sivilisaatiomyyttinsä. Una Chaudhuri mainitsee myös tilalähtöisyyden hyvänä lähtökohtana ekologiselle teatterille (Ryan 2014, 238). Tällaista tilalähtöisyyttä edusta mielestäni postmodernin tanssin pioneeri Anna Halprin, jonka *Still Dance* -teoksissa tanssija sulautuu osaksi luontoa naamioituen esimerkiksi lahonneen puunrungon sisälle ja liikutellen vain vaivihkaa kehoaan tai maaten rannalla antaen aaltojen heitellä kehoa (Thomas 2012, 113–124).

Koskinen mainitsee myös, että ekologian voi käsittää laajemmiksi ja abstraktimmiksi esityksen kaltaisiksi suhdeverkostoiksi esityksessä olevien ihmisten kesken, esityksen ja yhteiskunnan välillä sekä esityksen ja ympäröivän ei-inhimillisen ympäristön välillä. Samanlaista kaiken olevan välisiä suhteita paljastavaa toimintaa teatterilta peräänkuultavat Arons ja May:

An ecodramaturgical approach will ask how theater and performance might shock us into recognition of the inescapable interdependencies and shared contingencies between our species and the millions of micro- and macro-organisms with which we share both a gene pool and a planetary ecosystem. (Arons & May 2012, 6.)

Jotta ei-inhimillinen pääsisi esiin, tarvitaan irtiotta antroposentrisestä eli ihmiskeskeisestä maailmankatsomuksesta. Alison Bodkin esittelee artikkelissaan *Eco-Comedy Performance: An Alchemy of Environmentalism and Humor* vastakkainasettelun ihmiskeskeisen, luonnonvarojen hyväksikäyttävän ideologian (anthropocentric-ressourcist ideology) ja ympäristönsuojeluaatteen (environmentalism) välillä.

These antagonisms are: 1) preservation/conservation versus exploitation; 2) human health versus economic growth; 3) environmental justice versus nature as a place apart from the places where people live, work, and play; and 4) global communities versus economic globalization. (Bodkin 2014, 57.)

Courtney Ryan esittelee ajatuksen, että realismi on ohjelmoidusti epäekologista, sillä sen keskeinen elementti on draama ja draama liittyy ihmisiin. Luonto on silloin vain taustaelementtinä, lavasteena. Ekologisen teatterin tehtävä on hänen mielestään esitellä maailmaa koko biodiversiteetissään eikä vahvistaa humanismia ja jakoa luonnon ja kulttuurin välillä. Luonto pitäisi päinvastoin esittää teatterissa aktiivisena, sosiaalisena ja muuttavana toimijana. (Ryan 2014, 235-237.) Yksi keino tähän on hermistää ihmiset luonnolle, esimerkiksi viemällä yleisö ulos kuten Kiasman /teatteri.nyt - tapahtumassa *The BodyBuilding Project: Acclimatization* -esityksessä (The BodyBuilding Project: Acclimatization). Yksi sudenkuoppa luontokappaleiden esittämisessä on inhimillistäminen. Ryan kritisoi newyorkilaisen WakkaWakka-ryhmän ja norjalaisen Nordland Visual Theatren yhteisesitystä *Baby Universe* siitä, että siinä henkilöinä toimivat maapallo ja muut taivaankappaleet käyvät inhimillistä dialogia. (Ryan 2014, 244-245.)

2.4 Aktivismitaide

Esitys-lehden numero 22 vuonna 2013 keskittyi aktivismiin. Pääkirjoituksessaan Pilvi Porkola luettelee aktivismin ja taiteen eroja: aktivismi tarkoittaa sitoutumista yhteen asiaan, taide puolestaan edustaa vapautta tehdä ja ajatella. Pääkirjoitus alkaa lainaamalla taiteilija Jaakko Pallasvuon yhdeksää teesiä taiteesta ja aktivismista, joista kolme ensimmäistä kuuluvat:

1. Aktivistit ovat yleensä tylsiä moralisteja, joista tulee huonoja taitelijoita.
2. Sosiaalityö on taidetta parempaa sosiaalityötä.
3. Taiteen arvo ei liity sen hyvään tekemiseen voimaan. (Porkola 2013.)

Luen ensimmäisen teesin niin, että yleisö ei halua taide-esityksen olevan luento, vielä vähemmän saarna. Toisesta teesistä mieleeni tulee ensimmäiseksi soveltava teatteri, jossa mennään vanhainkoteihin, nuorisotaloihin, vastaanottokeskuksiin, sairaaloihin ja

Mihin muuhun taiteella voi pyrkiä kuin saattamaan valitun vastapuolen retoriikan nau-runalaiseksi? Yhden vastauksen antaa Alison Bodkin: "Today nature needs people to change culture to protect nature, and culture needs nature to exist" (Bodkin 2014, 58). Kyse on siis kulttuurin muuttamisesta luonnon suojelemiseksi. Kulttuuria muutetaan muuttamalla ihmisten ajatustapoja. Tämä on aktivismia: "Aktivismi ei ole vain tekoja vaan myös ajatusmallien kehittämistä" (Porkola 2013). Ihmisten ajattelutapoihin vaikuttaminen on kuitenkin myös yksi taiteen ja nimenomaan teatteritaiteen peruslähtökohdista – on ollut jo koko 1900-luvun aina Ibsenin *Nukkekodista* Kiinan Mei Lanfangin naisasiaa ajaviin peking-oopperaesityksiin asti (Heimonen 2009). Ympäristöaktivismille asetettaviin vaatimuksiin voi teatteriesityksellä hyvinkin pyrkiä vastaamaan. David Terry ja Anne Marie Todd kuvailevat ympäristöaktivismia:

Effective environmental activism must be able to not only critique existing relationships between humans and the broader environment but also offer positive, meaningful articulations of alternative modes of belonging. (Terry & Todd 2014, 11.)

Teatterin keinoin voidaan tosiaankin kritisoida "ihmisten ja laajemman ympäristön välisiä suhteita" ja tarjota myös "vaihtoehtoisia yhteenkuulumisen muotoja". Yksi keino tähän on yhteisöteatteri. Theresa J. Mayn sanoin: "Community-based theatre is more than a preamble to social justice activism, it *is* civic action" (May 2014, 205).

Keskeisenä keinona ihmisten kollektiivisen ajattelun muuttamiseen on tarkastella, mitä tarinoita kuljetamme eteenpäin. Theresa J. May painottaa tarinoiden valtaa. Osa tarinoista on aiheuttanut vahinkoa: esimerkiksi myytti amerikkalaisesta sankarillisesta uudisraivaajasta, joka tosiasiallisesti vauhditti intiaanien kansanmurhaa ja johti eläinlajien sukupuuttoon ja luonnonvarojen ahneeseen hyödyntämiseen. Mayn mukaan taiteilijoiden tulee kysyä itseltään, kierrättävätkö he vanhoja vahingollisia tarinoita vai valitsevatko he parantavia tarinoita, jotka ovat kenties jääneet aiemmin alakynteen tai jotka vasta odottavat syntymistään: sitä, että joku uskaltaa unelmoida ne olemassaoleviksi. (May 2014, 207).

Teatteri voi aktivoida yhteisen mielikuvituksen, saada unelmoimaan tulevaisuudesta:

Theater might function as a site wherein the collective imagination is engaged (and strengthened) through collaborative and transnational lucid dreaming" (Arons & May 2012, 5).

Tähän pyrki esimerkiksi Krista Petäjäjärven Kiasman /teatteri.nyt -tapahtumassa lokakuussa 2015 pitämä *Työpaja tulevaisuuden aktivisteille*. Työpajassa innostettiin osallistujat laatimaan yhteinen visio parempaan arkeen tulevaisuudessa (Työpaja tulevaisuu-

den aktivisteille 2015.) On muistettava, että jonkun unelmatulevaisuus ei välttämättä lähdekään siitä, mikä olisi paras ihmiselle, vaan mikä olisi parhaaksi kaikille muille planeetan elijöille. Kuten Arons ja May sen ilmaisevat: ”The most effective way to “save the planet,” from the perspective of the rest of its species, would be to eliminate humans altogether” (Arons & May 2012, 8).

3 Ilmastonmuutosaiheista teatteria Suomessa

Ilmastonmuutos on teemana löytänyt tiensä suomalaiseen teatteri- ja esityksimaailmaan 2000-luvulla. Mitään kokoavaa yhteenvetoa näistä esityksistä en ole kuitenkaan löytänyt. Koen tärkeäksi osoittaa, kuinka paljon aiheen parissa on työskennelty teatterikentällä, koska se kertoo aiheen ajankohtaisuudesta ja koskettavuudesta. Tekemäni listaus (liite 2) osoittaa, että ilmastonmuutosta on lähestytty hyvin monella tapaa, kohde-ryhmät ovat olleet kirjavia ja aihe inspiroi myös monia vasta valmisteilla olevia produktionia. Toivon katsaukseni toimivan myös kannustimena aiheen parissa työskenteleville: ette ole yksin!

Tässä luvussa pyrin luokittelemaan esityksiä niiden lähestymistavan perusteella. Liitteessä kaksi on kronologinen listaus esityksistä viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Tiedot esityksistä löytyivät internetin hakukoneilla, Teatterin tiedotuskeskuksesta, tutuulta tiedustelemalla ja kyselyillä Facebookin ryhmissä *Ilmastotoiminta pääkaupunkiseudulla*, *Power Shift Suomi* ja *Teatteri-ilmaisun ohjaajat TIO*. Saatuaani jonkin vinkin, esimerkiksi esityksen nimen, sain täydentäviä tietoja teattereiden internetsivujen esitysarkistoista, lehtiartikkeleista ja taiteilijoiden omilta kotisivuilta.

3.1 Merenpinta nousee monessa esityksessä

Ilmastonmuutos voi näyttäytyä ympärillämme monenlaisena muutoksena luonnossa ja yhteiskunnallisissa rakenteissa, kuten kävi ilmi luvussa 2.1. Kun näytelmään täytyy valita ilmastonmuutokselle jokin konkreettinen ilmenemismuoto, on moni päätynyt merenpinnan nousuun. Vuonna 2006 Ylioppilasteatterin 80-vuotisjuhlanäytelmä Mustikamaalla oli Pipsa Longan käsikirjoittama ja Salla Taskisen ohjaama *Aava –merenranta-näytelmä*. Näytelmässä meri nousee ja muistuttaa ihmistä tämän riippuvuudesta luontoon ja kaiken katoavaisuudesta. Tekijät kuitenkin kertovat esityksen olevan hauska. Kaiken voittava elämänhalu ja tosiasioiden kohtaaminen rakentavat toivoa. Näytel-

män esittelytekstissä on avattu teoksen ekologista ajattelua: näytelmän sisältöön, muotoon ja toteutukseen ovat vaikuttaneet vahvasti ihmisen valta-aseman kyseenalaistava ekologinen ja hierarkioita purkava feministinen ajattelu. Mikään ihmisen järjen tai luovuuden tuotos ei ole ikuinen. Kuten luonto, on esityskin jatkuvassa liikkeessä. Se on kudelma, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. (Aava – merenranta-näytelmä.)

Pipsa Longan kirjoittama on myös vuonna 2011 New Baltic Drama -kilpailun Suomen voittaja *Lauluja harmaan meren laidalta – The Little Town Blues Are Melting Away*. Se on esitetty Turussa vuonna 2013 ja lisäksi käännetty kuudelle kielelle.

Turun Sanomien Irmeli Haapanen tiivistä juonen:

Näytelmä sijoittuu pieneen kylään Itämeren rannalla. Ihmiset ovat sellaisia kuin he syrjäseudulla ovat, omiin oloihinsa ja tapoihinsa vetäytyneitä. Ilmastonmuutoksen seurauksena meri alkaa nousta sisälle taloihin, ja kyläläiset evakuoidaan Onni-seniorikeskukseen. (Haapanen 2013.)

Reetta Vehkalahti on käsikirjoittanut ja ohjannut Porin Teatterinuorille musikaalin *Arkki – Hyvää päivää, viimeistä päivää*, joka esitettiin toukokuussa 2011. Musikaalissa tuhotulvalta pääsee pelastautumaan, jos onnistuu lunastamaan itselleen paikan jättimäisestä arkista. Tämä vaatii raakaa kilpailua, jossa heikot ja väärät tippuvat pois. (Laakso 2011.)

Laatuyksilöiden pelastamisesta on kyse myös Anna Krogeruksen kirjoittamassa *Rakasta. Nyt. – kertojana kaupunki nimeltä Helsinki*, jonka Heini Tola ohjasi Teatteri Avoimiin oviin syksyllä 2014. Tässä ”aikuisten sadussa”, joksi Helsingin Sanomien Maria Säkö (2014) teosta kuvailee, on mahdollisuus muuttaa tulvien riivaamasta Etelä-Suomesta pohjoisen turvakaupunkiin, mutta vain jos täyttää vakuutusyhtiö Tulvan kriteerit.

Merenpinnan kohoamisen ajatukselle perustuu myös Tuija Kokkosen kaksiosainen *Esitys merinäköalalle (koiran kanssa/koiralle) – II muistio ajasta* (2008), joka sijoittuu live artin, ympäristötaiteen ja käsitetaiteen välimaastoon. Esitys oli osa Tuija Kokkosen *Esityksen mahdollinen luonto* -väitöstutkimukseen liittyvää esityssarjaa. Ensimmäinen osa esitysparia (*koiran kanssa*) tapahtui Helsingin pohjoisessa lähiössä, paikassa, jossa jääkauden jälkeen oli merenranta. Jälkimmäinen osa (*koiralle*) esitettiin puolestaan keskustan tavaratalon katolla, mahdollisella tulevan meren rannalla. (Esitys merinäköalalla (koiran kanssa/koiralle) – II muistio ajasta ‘2008’).

Joissain esityksissä meren kohoaminen tapahtuu pikku hiljaa, toisissa taas hyökyaaltona. Jälkimmäistä kategoriaa edustavat *Sarasvatın hiekkaa* -näytelmät, joita nähtiin

vuosina 2011–2012 peräti kolme. Näiden esitysten lähtökohtana on toiminut Risto Isomäen Finlandia-palkintoehdokkaana ollut scifi-romaani *Sarasvatin hiekkaa* (2005). Se sai näytelmäversiona kantaesityksensä Rovaniemen teatterissa keväällä 2011. Esityksen ohjasi Vihtori Rämä ja dramatisoi Timo Heinonen. Lokakuussa 2011 sai ensi-iltansa Hanna Kirjavaisen dramatisoima ja ohjaama Rospuutto-ryhmän toteutus, joka kiersi Kontiolahden ensi-illan jälkeen Pohjois-Karjalassa, Savossa, Kainuussa ja Keski-Suomessa. Kevättalvella 2012 nähtiin myös Espoon kaupunginteatterin tulkinta, jonka dramatisoinnista vastasi Maria Kilpi ja ohjauksesta Jani-Petteri Olkkonen.

Isomäen romaanissa eletään 2020-lukua. Kansainväliset tutkijat alkavat ymmärtää, että jäätiköt eivät sulaessaan vapauta vesimassaa tasaisesti, vaan jäätikön sisäiset järvet – jääseinämät koverrettuaan – vyöryvät valtameriin yhdellä kertaa, minkä lisäksi irti päässeet jäälohkareet aiheuttavat mereen molskahtaessaan valtavan aallon. Jäätiköiden sulamista ei onnistuta estämään ja jättitsunami peittää alleen ison osan ihmiskuntaa. Hengissä säilyneet päähenkilöt asustelevat suomalaisella mökillä ja lähtevät sukeltelmaan veden alaisiin eurooppalaisiin kaupunkeihin etsien tietokirjoja, jotka auttaisivat selviämään arjen haasteista ja välittäisivät tietoa tuleville sukupolville. (Isomäki 2005.)

3.2 Koulukiertueet ja ilmastokasvatus

Ilmastonmuutos näyttää olevan aihe, jota halutaan viedä nuorten pariin. Moni teatteri on vienyt esityksensä kiertueelle kouluihin tai suunnitellut erillisen työpajan koululaisille. Suuren kiertueen ja paljon huomiota sai *Globen uupuneet*, joka on tehty yhteistyössä Suomen Kansallisteatterin, Dodo ry:n ja Teatteri 2.0:n kanssa. Vuosina 2010–2012 toteutettuun yläkoululaisille ja lukiolaisille suunnattuun kiertueeseen kuului esityksen jälkeen tilaisuus, jossa oli mahdollisuuss keskusteluun ja terveisten lähettämiseen päättäjille, sekä Ilmari-ilmastolähettiläiden tarjoamaa koulutusta. Osassa kouluista näytettiin *Globen uupuneiden* yhteydessä myös John Websterin dokumentti *Katastrofin aineksia*. (Globen uupuneet. Ilmastokasvatuskiertue 2010–2012.)

Aiemmin mainitulla Rospuutto-ryhmän *Sarasvatin hiekkaa* -esityksellä oli kiertueellaan parina lukiolaisille ja ammattikoululaisille suunnattu *Ilmastonmuutos – Nyt!* -työpaja. Esitys ja työpaja olivat osa Pohjois-Karjalan maakuntaliiton Ilmasto- ja energiaohjelman 2020 jalkauttamista. (TINFO 2011.)

Tanssiteatteri Zodiak esitti vuonna 2013 Sari Palmgrenin teoksen *The Earth Song*, jota kuvaillaan ”karnevalistiseksi teokseksi kulutusyhteiskunnan, ihmisen käyttäytymisen ja ympäristönmuutoksen yhtymäkohdista” (Sari Palmgren: *The Earth Song*.) Esitys koostuu lauluista, jotka ovat syntyneet tapaamisista ympäristö- ja kestävän kehityksen asiantuntijoiden kanssa. Teoksen kevään 2016 uusintaesitys on osa *The Earth Song* -ympäristöhanketta, joka kiertää eri puolilla Suomea. (Sari Palmgren: *The Earth Song* '2016'.)

On myös esityksiä, jotka on lähtökohtaisesti suunniteltu koululaisille. Esimerkiksi Idea-Teatteri kiersi vuosina 2013–2015 esityksellään *Viilivallankumous* alakouluissa ympäri Suomen. Miia Säpin ohjaama ja Elina Salmen käsikirjoittama monologi, jonka Salmi itse esitti, käsitteli ekologiaa lapsen näkökulmasta ja kestävien valintojen merkitystä ympäristölle ja ilmastomuutokselle. (Viilivallankumous 2016.) Keväällä 2016 puolestaan kiertää *Zä-däm!*, joka on Metropolia Ammattikorkeakoulusta teatteri-ilmaisun ohjaajaksi valmistuvan Kristiina Tiaisen työharjoittelu ohjaajantyön alueella. Yhdessä Ville Laitisen kanssa käsikirjoitettu ja Tiaisen ja Laitisen yhdessä esittämä esitys ja työpaja *Zä-däm! - eli supersankari sulla on pöksyissä* kiertää alakouluja Vaasassa ja Kemiön-saassa. (Tiainen 2016.)

Tehokas keino päästä vaikuttamaan lasten ja nuorten arvomaailmaan on toteuttaa esitys yhdessä näiden kanssa. Näin on tehnyt aiemmin esitellyn *Arkki*-musikaalin ohjaaja Reetta Vehkalahti, jonka työryhmäläiset olivat Porin Teatterinuoria. (Laakso 2011.) Oitissa pääsivät Hausjärven yläkoulun ja lukion oppilaat käsikirjoittamaan ja esittämään musikaalia *Tulevaisuus*, jonka ohjasi Rosa Autio. Tästä produktiosta on lisätietoa luvussa 4.3.

Krista Petäjäjärvi puolestaan lähestyi lukioikäisiä syksyllä 2015 Kiasman /teatteri.nyt.-tapahtuman yhteydessä järjestetyssä *Työpajassa tulevaisuuden aktivisteille!* Työpajassa haettiin erilaisten taide- ja toimintavälineiden kautta ideoita ja ratkaisuja parempaan arkeen, myös vuonna 2030, kun ilmastomuutos vaikuttaa yksilöiden elämään. (Työpaja tulevaisuuden aktivisteille 2015.)

3.3 Alkuperäiskansojen puheenvuoro

Alkuperäiskansojen suhde ympäristöongelmiin on ollut kansainvälisesti suosittu näkökulma. Esimerkiksi palkittu näytelmäkirjailija Marie Clements hyödyntää näytelmässään

Kanadan alkuperäiskansojen kerrontatapaa ja aiheita (May 2014). Alkuperäiskansat ovat tyypillisesti riippuvaisia ympäristöstään perinteisten elinkeinojensa takia ja heidän suhteensa luontoon on suurempi kuin valtaväestöllä, jolloin ilmastonmuutos ja muut ympäristöongelmat vaikuttavat heihin rajummin. Alkuperäiskansoilla on usein liian vähän vaikutusvaltaa heidän asuttamiinsa alueisiin kohdistuvaan päätöksentekoon.

Suomessa arktisten alueiden alkuperäiskansojen näkökulma pääsee esiin muun muassa Rospuutto-ryhmän esityksessä *Elonkehä – Laulujemme täytyy muuttua (jotta me voisimme muuttua)* (Rospuutto). Esitys on tehty yhteistyössä koltansaamen kielen ja kulttuurin yhdistys Saa’mi Nue’ttin kanssa.

Kajaanin kaupunginteatterissa syksyllä 2016 ensi-iltansa saava *Valkoinen peura* tekee puolestaan yhteistyötä Jäänreunan kansat – suomalais-ugrilaisen kielen ja kulttuurin kehittämishankkeen kanssa. Esityksen ”suomalais-ugrilaiseen kollektiivisen tajunnan pohjavireeseen sekoittuu Pohjois-Komissa 2014 kuvattuja dokumentaarisia videohaastatteluja tavallisten poronhoitajien arjesta.” (Valkoinen peura 2016.)

Teatteri voi antaa äänen sorretuille, mutta alkuperäiskansoista puhuttaessa nousee esiin myös ajatus heidän erityisestä voimastaan: romantisoiduissa mielikuvissa alkuperäiskansat ovat säilyttäneet vanhaa viisautta, salattua tietoa, joilla voisi kenties saada aikaan pelastusta.

4 Kolme esimerkitapausta

4.1 Haastateltavien valinta ja haastattelumenetelmä

Valitsin haastateltavikseni kolme henkilöä, joiden tiesin työskentelevän ilmastonmuutosaiheen parissa teatterin tai esityksen keinoin. He ovat syntyneet eri vuosikymmenillä, ja heidän produktionsa ovat keskenään hyvin erilaisia. Koska opiskelen soveltavia teatterimenetelmiä painottavassa koulutusohjelmassa, koin mielekkääksi tuoda esimerkkejä perinteisen puheteatterin ulkopuolelta. Sonja Salomäellä on tekstiilitaiteilijan koulutus ja hänen tuleva produktionsa edustaa performanssitaidetta. Rosa Autio, tuleva teatteri-ilmaisun ohjaaja (amk), teki musikaalin yhdessä koululaisten kanssa. Näytteli-

jänkoulutuksen saanut Niina Nurminen on perustanut yrityksen, joka tarjoaa forumteatterin keinoin valmennusta yrityksille.

Rosa Aution olen tuntenut lähes neljä vuotta, sillä olemme opiskelutovereita. Sonja Salomäkeen olen tutustunut vuonna 2015 ilmastojärjestöjen toiminnan kautta. Niina Nurmisen työstä kuulin Rosa Autiolta, joka oli Nurmisen yrityksessä työharjoittelijana. Haastattelin kaikkia kolmea kahden kesken. Minulla oli valmis kysymyslista (ks. Liite 1), joka tuki tilanteen kulkua, mutta annoin haastateltavien kertoa myös melko vapaasti, mitä aiheesta ajattelivat.

Sonja Salomäkeä haastattelin torstaiamuna 10. maaliskuuta Sävy-kahvilassa Helsingin Kalliossa. Haastattelu kesti noin 45 minuuttia. Rosa Aution haastattelu pidettiin perjantaina 11. maaliskuuta Kallion IPI Kulmakuppilassa ja se kesti noin 100 minuuttia. Samana päivänä haastattelin Niina Nurmista ArtSensen toimistolla Mothership of Work -yhteistoimistossa. Haastattelun kestoksi tuli noin 120 minuuttia.

Alun perin olin suunnitellut suorittavani haastattelut sähköpostitse, mutta ohjaavan opettajan neuvosta päädyin kuitenkin tapaamisiin. Kasvokkain sain luultavasti monipuolisemmin tietoa kuin kirjallisten vastausten kautta. Sähköpostitse lähetettävän kysymyslistan olisi myös pitänyt olla huomattavasti lyhyempi kuin nyt käyttämäni (ks. Liite 1). Tämä haastattelumenetelmä oli todennäköisesti haastateltaville helpompi, sillä samojen asioiden kirjallinen kommunikointi olisi vienyt heiltä huomattavasti enemmän aikaa. Keskusteleavassa haastattelussa haastateltavalla on mahdollisuus pohtia asioita, hänen ei tarvitse tarjota yksiselitteistä vastausta ja hän saa myös muuttaa mieltään. Minulla oli mahdollisuus muotoilla sama kysymys eri tavoin ja esittää täydentäviä kysymyksiä. Haastateltavat nostivat vapaassa keskustelussa myös esiin aiheita, joita en ollut suunnitellut kysyväni.

Käytin haastattelussa ja luvun 5 referoinnissa sanoja ”taide” ja ”taiteilija”, vaikka esimerkiksi Rosa Autio ei miellä itseään taiteilijaksi vaan tulee mieluummin kutsutuksi termillä teatteri-ilmaisun ohjaaja. Välillä käytän käsitteitä ”teatteri” ja ”teatterintekijä”, vaikka Sonja Salomäki ei ole varsinaisesti teatterialan edustaja. En keksinyt tyydyttävää kaikkia kuvaavaa ilmaisua, sillä haastateltavani eivät ole myöskään esityksen tekijöitä – ArtSensen Ilmastoteatterin keskeinen sisältö ei ole valmisteltu esitys, vaan keskustelu, joka tilanteessa syntyy osallistujien kanssa. Käytän yhtenä terminä ”teatteriläh-

töisiä ja taidelähtöisiä menetelmiä” kuvaamaan soveltavia metodeja, joihin esimerkiksi forumteatteri lukeutuu.

4.2 Sonja Salomäki

Sonja Salomäki (s. 1977) on valmistunut tekstiilitaiteen koulutusohjelmasta Taideteollisesta korkeakoulusta. Hänen töihinsä lukeutuu tekstiilitöitä kuten Helsingin katunäkymiä ryijyjen, räsymattojen ja vaatekollaasien muodossa, mutta myös performansseja. Vuonna 2007 toteutettu antifashion-show *Menkka Haukka* pureutui nykyisen vaatetuotannon epäkohtiin: vaatteita tuotetaan mahdollisimman halvalla, huonoista materiaaleista kestävämmällä tavalla, johon sisältyy työvoiman hyväksikäyttöä. Kertakäyttökulttuuri ja voitontavoittelu määrittelevät nykyisen muodin ja tekstiilibisneksen säännöt. Kärsijöinä ovat laatu, työläiset, kuluttajat ja koko ekosysteemi.

Vuonna 2015 Salomäki sai Koneen säätiön apurahan. Apurahan käyttötarkoituksiksi oli kirjattu: ”Ilmastonmuutos-inspiroitunut taiteellinen työskentely: yhteisötaidetta, ryijysarjan, kangaskuosien ja performanssin toteutus. Tarkoituksena selvittää voiko taiteella edistää ilmastoliikkeen toimintaa”. Keväällä 2016 valmistuu performanssiesitys *Menkka Haukka*, joka pohjautuu yhdeksän vuoden takaiseen esitykseen. Vuoden 2016 *Menkka Haukassa* esiintyy kymmenisen henkeä, joista osa on Helsingin Gayteatterista. Salomäki toimii projektin tuottajana, käsikirjoittajana ja yhtenä esiintyjistä. Performanssin muotokielessä liikkeellä on keskeinen sija. Mukana on myös laulu, joka kertoo yritysten vaikutuksista ilmastonmuutokseen. Tarkoituksena on kertoa yritysmaailman, erityisesti vaatetusteollisuuden, varjopuolista ja kritisoida myös yhtiökulutusta. Performanssia on tarkoitus esittää vuoden 2016 aikana eri paikoissa kuten kaupunginosafestivaaleilla ja arvaamattomissa paikoissa kadulla satunnaisille ohikulkijoille. Ensimmäinen ulostulo on toukokuussa 2016 Helsingissä Arabian Katufestivaaleilla, joka on Suomen suurin kierätys- ja katutaidetapahtuma.

4.3 Rosa Autio

Rosa Autio (s. 1988), valmistuu toukokuussa 2016 teatteri-ilmaisun ohjaajaksi (amk) Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Autio on ohjannut kolme musikaalia Hausjärven yläkoulun ja lukion nuorille, joista viimeisin, tammikuussa 2016 Oitin urheilutalolla 14 esitystä saanut *Tulevaisuus*-musikaali käsitteli ilmastonmuutosta. Musikaalissa oli yh-

teensä yli 70 nuorta: 41 näytteli, 10 soitti yhtyeessä, 20 oli maskeerauksessa, 4 puvustuksessa. Osa nuorista osallistui käsikirjoitustyöpajaan kevätlukukaudella 2015. Esitystä harjoiteltiin syyslukukaudella 2015 koulupäivien lomassa. Rosa Autio suoritti opintoihinsa liittyvän työharjoittelun Niina Nurmisen johdolla Ilmastoteatterissa ohjausassistenttina ja projektipäällikkönä. Hän on myös toiminut Myrskyvaroitus-yhdistyksessä vuoden 2015 Helsingin Taiteiden yön Act for Climate -tapahtuman tuottajana ja ilmastoperformanssin ohjaajana.

Aution ohjaama musikaali *Tulevaisuus – absurdi komedia mustasta tulevaisuudesta* lähtee liikkeelle aikamatkailusta. Kaksi ajatusten lukuun kykenevää hyväntahtoista aikamatkailijaa saapuu vuoteen 2116. Merenpinta on noussut niin paljon, että Hyvinkää on rannikkokaupunki. Suomea hallitsee Janne Presidentti, mutta hänellä ei ole juuri valtaa, sillä yhä hengissä oleva Vladimir Putin on eräänlainen koko maailman valtiias. Energiapula puhututtaa niin poliitikkoja kuin tieteilijöitäkin, mutta keksijät keksivät vain absurdeja ratkaisuja. Aikamatkailijat kääntyvät nuorisoryhmän puoleen toivoen heidän voivan estää maapallon tuhoutumisen. Käy ilmi, että yhden nuoren isä on keksinyt lunta ja jäätä tuottavan koneen, jolla pystyy viilentämään jäätiköt. Ongelmana on Putin, joka Putinan jättämänä haluaa räjäyttää jäljellä olevat jäätiköt. Nuoret saavat Putinan helymään söpöille jääkarhuille ja perustamaan jääkarhuja – ja sitä kautta jäätiköitä – suojelevan kampanjan. Putinan vaikutusvalta saa Putinin luopumaan räjäytysuunnitelmastaan. Putin, Putina ja jääkarhut lähtevät raketilla asuttamaan Marsia, lunta ja jäätä luova kone asennetaan pohjoisnavalle luomaan jo menetetyt jäätiköt takaisin ja aikamatkaajat palaavat nykyhetkeen, jossa he vierailevat koulussa kertomassa ilouutista Pariisin ilmastokokouksen lupaavista tuloksista. Noin parituntinen esitys sisälsi viisitoista laulua, joista kolme olivat työryhmän käsikirjoittamia ja säveltämiä, loput tunnettuja kevyen musiikin iskelmä-, pop- ja rock-lauluja.

4.4 Niina Nurminen

Niina Nurminen (s. 1965) on näyttelijä ja teatterilähtöisiin menetelmiin erikoistunut työyhteisövalmentaja. Nurminen valmistui teatteritaiteen maisteriksi Teatterikorkeakoulusta 1989. Hän on perinteisen näyttelijäntyönsä ohella kouluttanut työyhteisöjä vuodesta 2000 ja opiskellut teatterilähtöisiä menetelmiä usean vuoden ajan muun muassa Lontoossa. Hän on koulutus- ja kehittämisspalveluja tarjoavan ArtSense Oy:n toimitusjohtaja. ArtSensen forumteatterimenetelmiä hyödyntävä Ilmastoteatteri on kokemuksellinen tapahtuma- ja valmennuskonsepti vähähiilisen liiketoiminnan kehittämiseksi ja ilmas-

tonmuutoksen torjumiseksi. Kolmiosaisen Ilmastoteatterin ensimmäinen osa *Aurinkokeisari*, joka on suunnattu yrityksille ja hallitusammattilaisille, pilotoitiin Sitran kesäpäivillä 9.6. ja Kansallisteatterin Willensaunassa 23.11. Niina Nurminen toimii myös Myrskyvaroitus-yhdistyksessä.

Forumteatteri on osa brasilialaisen teatteriohjaaja Augusto Boalin (1931 – 2009) kehittämää sorrettujen teatteria. Menetelmällään Boal pyrki saamaan yleisön aktiiviseksi osaksi esitystä. Perinteisessä muodossa forumteatteriesityksessä lähtökohtana on näyttelijöiden paikallisesta aiheesta valmisteleva näytelmä, jossa henkilöhahmo kokee sortoa. Näihin valmiisiin kohtauksiin pyydetään yleisöltä ratkaisuja sortamisen lopettamiseksi. Yleisön edustajat voivat itse tulla lavalle näyttelijöiden tilalle kokeilemaan, toimitko heidän strategiansa. (Actvise 2010–2012.) Ilmastoteatteri eroaa perinteisestä forumteatterista siinä, että tarinassa ei ole ihmisten sortamaa ihmistä. ArtSense ei myöskään esitä kokopitkää näytelmää, vaan esitys koostuu monesta kohtauksesta, joiden kautta käsitellään eri näkökulmia. Ilmastoteatterista on pidempi versio, jossa esiintyy viisi näyttelijää ja lyhyempi versio, johon tarvitaan neljä näyttelijää. Lisäksi Niina Nurminen toimii esityksen jokerina, eräänlaisena juontajana, joka rohkaisee yleisöä ilmaisemaan oman mielipiteensä.

5 Haastattelutulokset

5.1 Taiteilijan oma suhde ilmastonmuutokseen

Kun teatterintekijä lähtee työskentelemään ilmastonmuutosaiheen parissa, voi olettaa, että tähän on syynä henkilökohtainen havahtuminen ympäristön kriisitilanteeseen ja halu vaikuttaa. Luvussa 5.1.1 selviää, mikä sai haastatellut alun perin tekemään ilmastonmuutosaiheista teatteria. Sitä seuraavassa luvussa 5.1.2 kysyn, paljonko tietoa ilmastonmuutoksesta täytyy hallita, jotta voi tehdä aiheesta taideproduktion. Ilmastonmuutos on lähtökohdiltaan tieteellinen ilmiö, johon linkittyvät luonnontieteiden lisäksi muun muassa taloustieteet ja valtiotieteet. Kokeeko aihetta teatterin keinoin käsittelevä ihminen tarvetta kartuttaa omaa tietämystään alasta tietylle tasolle ennen kuin voi edes tarttua aiheeseen? Luvussa 5.1.3 kysyn haastateltavien mielipidettä siitä, kokevatko he tarvetta noudattaa ilmastoystävällistä elämäntapaa. Ilmastonmuutoksen hillitseminen liittyy ihmisten hiilijalanjälkeen. Onko taiteilijan oltava esimerkillinen omassa siviilielämässään, jotta hän voi tehdä ilmastonmuutosaiheista teatteria? Entä miten ilmastoystävällisyys on huomioitu varsinaisessa taiteellisessa työskentelyssä?

5.1.1 Mikä sai alun perin tekemään ilmastonmuutosaiheista teatteria?

Sekä Sonja Salomäki että Rosa Autio mainitsevat halun tehdä ilmastonmuutosaiheista teatteria kummunneen ahdistuksesta. Autio (haastattelu 11.3.2016) kertoo olleensa tiedostava lapsi, joka varhaisteininä oli jo hyvin kulutusvastainen. Yläasteella mukaan tuli uhmakkuutta, halua vastustaa vallitsevia oloja. Teatteriohjaajien kohdalla puhutaan ohjaajan omista aiheista: Autio huomasi ilmastonmuutoksen olevan hänelle tällainen oma aihe, joka jatkuvasti kulkee mukana. Aihe on hänelle henkilökohtaisesti todella tärkeä, siihen liittyy vahva tunnekokemus, mutta silti hän on myös vältellyt sitä:

Tuli vaan iso ahdistus, että jotain pitäisi tehdä ja mä en itekään tee ja kukaan ei tee – tuntui että jos mä en itekään tee ja mä oon sentään näin tietoinen näistä asioista, niin kuka täällä sitten tekee. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Opiskelu Metropolia Ammattikorkeakoulussa tarjosi Autiolle keinon lähteä purkamaan suhdettaan ilmastonmuutokseen. Autio kytki erilaiset kurssityöt aiheen ympärille, luki ilmastonmuutokseen ja vihreään teatteriin liittyvää kirjallisuutta ja kirjoitti esseitä. Yhdeksi innoittajaksi hän mainitsee opettaja Meri Nenosen innovaatiokurssilla esiin nostamat esimerkit tulevaisuuden tutkimuksesta. Autiota auttoi havainto siitä, että tulevaisuuteen liittyy myös mahdollisuuksia. Hän tuli siihen päätökseen, että ahdistus on vain mielentila ja kuten muitakin tunteita, sitä voi työstää. Hänen työstämiskeinonsa oli teatteri. Koulun näytelmäkirjoittamisen kurssilla Autio ryhtyi kirjoittamaan äidin ja pojan dialogia ilmastonmuutoksesta, myöntäen tekstin olevan pitkälti suoraan otettu hänen oman lapsensa kanssa käydyistä keskusteluista. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki (haastattelu 10.3.2016) kertoo seuranneensa huolissaan ilmastonmuutoksen uutisointia esimerkiksi Helsingin Sanomissa jo pitkään. Ahdistus alkoi joskus viime vuosikymmenen puolella, mutta silloin tuntui, ettei voi itse tehdä mitään. Kahden lapsen saaminen vei myös huomiota ja energiaa, vaikka toisaalta se vahvisti tunnetta, että jotain pitäisi kyetä tekemään tulevaisuuden eteen. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Niina Nurmisella (haastattelu 11.3.2016) oli ArtSensessä valmis työryhmä, jolla oli kokemusta erilaisten aiheiden käsittelystä. Yleensä aiheet tulivat yritysten tilauksena, mutta ilmastonmuutoksen kohdalla kipinä syttyi ryhmän sisällä. Erityisesti muutamalle ryhmäläiselle ilmastonmuutos oli suuri huolenaihe ja siihen haluttiin vaikuttaa. Nurminen oli jo pari kertaa hakenut rahoitusta hankkeelle, jossa taiteilija voisi vaikuttaa siihen, miten ilmastonmuutosta pysäytetään. Yhtenä avainhenkilönä Nurminen pitää Jou-

ni Kerosta, Climate Leadership Councilin toiminnanjohtajaa, joka antoi paljon tietoa ja inspiraatiota.

Ihan ensimmäisiä kertoja kun hänet tapasin niin se avasi mun silmät että missä vaiheessa oikeasti mennään tässä kehityksessä. Ja se vaikutti tunnetasolla kansa aika rajusti että onks tosiaan niin että me ollaan eletty niin pimennossa, että me ei olla ymmärretty mitä tässä oikeesti tapahtuu. Hänen toiveensa sitten siitä, että voisko taiteilijat tehdä jotain, niin inspiroi kyllä mua ja meidän ryhmää miettimään että mitä se voisi olla ja sitten se johti niihin hankehakuihin. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016).

Climate Leadership Council on suomalainen yhdistys, jonka tarkoituksena on ”vaikuttaa Suomen elinkeinoelämän ja tutkimusorganisaatioiden yleiseen kilpailukykyyn ja valmiuteen vastata ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen riittävyyden tuomiin uhkiin sekä kykyyn hyödyntää näiden synnyttämiä liiketoimintamahdollisuuksia” (Climate Leadership Council.)

Aution ja Salomäen kohdalla kiinnostus aihetta kohtaan lähti siis henkilökohtaisesta ahdistuksesta. ArtSense-ryhmän sisällä aihe nousi myös yksittäisten ryhmäläisten toiveesta. Lisätiedon hankkiminen, kuten Nurmisen kohdalla Jouni Kerosen tapaaminen ja Aution kohdalla koulutyöt, ovat vahvistaneet tunnetta aiheen merkityksellisyydestä.

5.1.2 Paljonko pitää itsellä olla tietoa ilmastonmuutoksesta?

Sonja Salomäki vietti vuoden 2015 yrittäen osallistua ”kaikkiin mahdollisiin taidetta ja ilmastonmuutosta käsitteleviin asioihin” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016) ja myös aktivistitoimintaan. Salomäki haki tohtorinkoulutusohjelmaan tavoitteenaan tutkia kansalaisaktivismiin, taiteen ja ilmastonmuutosliikkeen yhteistyötä ja selvittää, mitä kaikkea tapahtuu eri toimijoiden välillä. Paikkaa koulutusohjelmaan ei tullut, mutta sen sijaan hän sai apurahan taiteelliseen työskentelyyn. Salomäki on kuitenkin sitoutunut myös opiskelemaan, hänellä on ympäristöpolitiikan kurssi menossa avoimessa yliopistossa. Salomäki ei pidä itseään ”superhyvin” asioihin perehtyneenä, vaikka on lukenut ilmastonmuutoskirjallisuutta. Hyviksi tietolähteiksi hän mainitsee ilmasto.org- ja ilmatieteen laitoksen ilmasto-opas.fi -sivustot. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio (haastattelu 11.3.2016) kokee haastavaksi olla jatkuvasti perillä päivänpolitiikasta, vaikka kokeekin siihen paineita. Vaatisi paljon voimia käydä läpi kaikki se informaatio, mitä päivittäin tulee esimerkiksi Helsingin Sanomissa. Ajankohtaisen tiedon ylläpitäminen tuntuu uuvuttavalta. Luontevampana tiedon omaksumisen tapana Autio

pitää syventymistä yhteen aiheeseen, joka liittyy hänen sen hetkiseen produktioonsa. Silloin saa rauhassa keskittyä eikä vain pintaraapaise lukuisia aiheita. Musikaalin työstämisessä Rosa Autio antoi itselleen luvan nuorten kanssa työskennellessään olla tietämättä kaikkea:

Se piti pitää koko ajan aika tarkkana, että ite ei oo mikään asiantuntija, niinku ilmastoasiantuntija tai ympäristöasiantuntija; että myöskin mä oon myös koko ajan vaan tutkimassa sitä, että voidaan myös vaan googlettaa. Koska ehkä myös alussa aika paljon ahdistusta liittyi siihen just, että pitäisi hirveesti lukee ennen kuin voi edes ruveta puhua koko aiheesta, että pitäisi jotenkin tietää järkyttävät määrät joistain hiukkasista ennen kuin mä rupeen käsittelee sitä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Produktioon liittyi myös ympäristökasvatuksellinen piirre. Nuoret tulivat eri luokkasteilta, jolloin osa ei ollut ehtinyt koulussa juurikaan tutustua ilmastonmuutoksen perusteisiin. Autio koki hyväksi rauhassa käydä läpi perustietoja – tai antaa vanhempien oppilaiden kertoa. Autio ryhtyi syksyllä 2015 Ilmari-ilmastokouluttajaksi, mikä antoi hänelle valmiudet pitää yläkoululaisille suunnatun valmiin oppitunnin työryhmäläisille. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Niina Nurminen kertoo ArtSensen tukeutuneen asiantuntijoihin, jotta esitys perustuisi oikealle tiedolle:

Jos ajatellaan että taiteilijoilla on väline, joku ilmaisukeino jolla nostaa asiaa esille, herättää kysymyksiä ja keskusteluja, niin jotta se syntyy se esitys niin tarvitaan faktatietoa missä mennään. Tarvitaan tieteen tukea, tutkimuksia, ajankohdasta tietoa, että ymmärretään mistä lähtökohdista käsin lähdetään juttua rakentamaan. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Kaikki haastateltavat pitivät siis mielekkäänä kartuttaa omaa tietomääräänsä, mutta he myös hyväksyivät lähtökohdaksi tilanteen, jossa eivät vielä tiedä kaikkea. Prosessin aikana on sallittua hankkia tietoa kirjoista, internetistä, asiantuntijoilta tai kouluttautamalla.

5.1.3 Miten ilmastoystävällistä oma toiminta on?

Niina Nurminen toteaa, että teatteriala voi olla lähtökohtaisesti vähähiilistä, koska raaka-aineena ovat ihmiset, ”oma keho ja mieli” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016). Ilmastoteatterissa ei juurikaan ole lavasteita eikä valoja. Sponsorina on toiminut Pure Waste, joka tekee teepaitoja uusiomateriaaleista ja näyttelmän salkut ja roskikset on toteuttanut Private Case kierrätyspahvista. ArtSense on myös juuri hankkinut toimipisteen tuoreesta Mothership of Work -yhteistoimistosta, joka tarjoaa tiloja ja laitteita yhteiskäyttöön.

Toimiston hankkiminen keskustasta kannusti siirtymään autoilusta julkisten kulkuneuvojen käyttämiseen. Omaan toimitilaan on kätevä kutsua asiakkaita, sen sijaan, että itse ajaisi autolla paikasta toiseen. Nurminen pitää yrittäjyydessä siitä, että saa itse päättää esimerkiksi lahjoittavansa omaa työpanosta tärkeäksi kokemiinsa asioihin pro bono -periaatteella. Lisäksi kaikista ArtSensen vuoden mittaan kertyneistä asiakkaista Nurminen lahjoittaa vuoden lopussa puita Plant a Billion Trees -säätiön kautta. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki on koulutukseltaan tekstiilitaiteilija ja on tehnyt paljon ryijyjä, mattoja ja vaatekollaaseja. Niihin hän on löytänyt helposti kierrätysmateriaaleja esimerkiksi UFF:lta tai käsityökirpputoreilta. Häntä houkutti lähteä *Menkka Haukka* -performanssin kanssa ulkomaille esiintymään, mutta tiedosti matkustamisen ongelmat:

Just katoin että Lontoossa on joku kiinnostava festivaali, mutta sitten kun tää on ilmastonmuutosaiheinen niin matkustaminen on aina vähän kyseenalaista. Tein just ympäristöpolitiikan kurssille selvityksen lentämisen vaikutuksista - onhan niitä. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio kertoo hankkineensa musikaalinsa käsikirjoitusryhmälle eväiksi mahdollisimman paljon luomu- ja Reilun kaupan tuotteita. Hän toi esimerkiksi Helsingistä Punnitse ja Säästä -kaupasta erilaisia kuivattuja hedelmiä ja marjoja joita Oitin nuoret eivät olleet koskaan aiemmin maistaneet. Välipalat herättivät keskustelua ravinnosta, ruoan kuljetuksista ja eri ruokavaihtoehtojen ekologisuudesta. Yhdellä kerralla Autio pani nuoret tutkimaan, missä maassa heidän vaatteensa on tuotettu. Se, että aiheen saa liitettyä konkreettisesti nuorten arkeen, oli Aution mielestä tärkeää. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Kaikki haastateltavat pitävät luonnollisena, että ilmastonmuutosta käsittelevä taiteilija pyrkii omassa elämässään toimimaan tiettyjen periaatteiden mukaisesti.

Luulisi jotenkin että se ois itsestään selvää, että jos kiinnostaa tehdä ilmastonmuutosaiheista taidetta et sit myös huomioi sen omassa elämässä. Musta se tuntuisi todella loogiselta että se menisi niin. En voi puhua toisaalta kenenkään puolesta. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio ei mene myöskään vaatimaan keneltäkään tietynlaista käytöstä. Kysymyseen, kuuluuko elää ekologisesti, jos tekee ekologisesta aiheesta esityksen, hän vastaa:

Tavallaan ei. Joku kosketuspinta pitää olla tietenkin että ymmärtää sitä aihetta. Mutta mun mielestä aina kuitenkin on parempaa rehellisyys, se että mitä sä ihan oikeasti siitä aiheesta teet, miten sä toimit ja mitä sä ajattelet siitä. Koska se on osa mun mielestä niitä havaintoja. Kyllä mä myönnän että se on - itselle ainakin - se rehellisyys haastavaa. Hävettää ihan sikana vaikka se että lentää kuitenkin

johonkin lomalle, kun tietää mitä se tarkoittaa se lentäminen päästöissä. En mä siitä laita facebookiin. (Autio haastattelu 11.3.2016.)

Niina Nurminen on huomannut kiinnittävänsä asioihin aivan eri tavalla huomiota Ilmastoteatterin myötä, vaikka ei ole ”muutenkaan kuluttanut kovin paljon ja kierrättää kaiken” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016). Esimerkiksi kaupassa voi kyseenalaistaa omat tavat ja katsoa, voisiko suosimalleen tuotteelle löytyä ympäristöystävällisempi vastine, esimerkiksi lihaton tai sellainen, jota ei ole pakattu muoviin. Tai päivän voi organisoida niin, että on aikaa kävellä juna-asemalle eikä tarvitse käyttää autoa. Joskus Nurminen joutuu kuitenkin valitsemaan ilmastolle huonomman vaihtoehdon.

Mutta mä en myöskään soimaa itseäni niistä hetkistä jolloin mä tiedän, että mulla ei oikeastaan ole tällä hetkellä muuta vaihtoehtoa, jos mä aion tehdä tätä työtä. Tietyt arjen realiteetit tulee joskus vastaan. Huono omatunto ei ole hyvä asia. Vaan että tekee siinä arjessaan niitä asioita mitä voi tehdä. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Haastateltavat tuntuivat ottavan ilmaston jossain määrin huomioon omissa toimissaan, sekä työssä että arjessa. Kaikki kolme haastateltavaa tuntuivat haluavan välttää itsensä asettamista muiden yläpuolelle ilmastotekojensa tähden, vaikka paikoitellen haastatteluissa nousikin esiin ihmetys ja pöyristys joidenkin muiden elämäntapaa kohtaan. Kuin välttääkseen itse jonkin kritisoivan tahon tuomion, haastateltavat vakuuttivat kuitenkin pitävänsä itsestään selvänä kierrätystä ja kulutuksen pitämistä pienenä. Lunastettuaan näin itselleen paikan tiedostavien ja teoillaan arvojaan ilmentävien ihmisten joukossa, haastateltavat myönsivät välillä poikkeavansa itselleen määrittelemistään ihanteista. Lähtökohtaisesti tämä aiheuttaa häpeää, kuten Autio yllä sanallistaa. Toisaalta tekojaan voi myös perustella ja olla itselleen armollinen kuten Nurminen todessaan, että joskus arjessa on hyvin haasteellista valita ilmastoystävällinen vaihtoehto. Salomäki luetteli myös arjen asioita, jotka vievät aikaa ilmastotyöltä: ”pitää hoitaa lapset ja siivota ja tehdä ruokaa ja kaikkea muutakin” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016).

5.2 Ilmastonmuutosaiheisen teatterin vaikutustapa ja tavoite

Tämä luku käsittelee sitä, mihin haastateltavat pyrkivät työllään. Onko esittävän taiteen keinoin mahdollista vaikuttaa ihmisiin? Mitkä ovat taiteen mekanismit? Millä tavalla haastateltavat toivoisivat työnsä vaikuttavan? Mitkä ovat heidän esitystensä tavoitteet?

5.2.1 Miten taiteella voisi vaikuttaa?

Sonja Salomäki kiteyttää taiteen voiman ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä seuraavasti: ”Ilmastonmuutos on niin laaja ongelma, se aiheuttaa niitä tunteita mitä taide parhaiten, helpoiten käsittelee” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016). Salomäki kokee, että taiteilijan tehtävä on sekä jakaa tietoa että vedota tunteisiin. Ilmastonmuutoksen seuraukset pitäisi tuoda lähelle ihmistä, jollain tavalla hätkähdyttää. Hän lisää: ”Mutta ei sit saisi liikaa just pelottaa vaan pikemminkin voimaannuttaa. Se on aika vaikeeta myös.” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Joku voisi pitää naiivina tai vanhanaikaisena sen, että tekee taidetta, joka pyrkii valistamaan ihmisiä, vaikuttamaan heidän toimintaansa. Sonja Salomäki ei siitä välitä:

Mä haluan tehdä juuri sellaista, se on mulle ominaisinta ja mä en ainakaan niinku mä en oo ikinä pystynyt tekemään itseäni vastaan mitään niin mulle se on sit aika yhdentekevää onko se naivia tai mitä se on. Jos joku sen luokittelee sellaiseksi niin ei se mua haittaa. Ei mulla ole mitään sellaista ”taidetta taiteen vuoksi”- taidettakaan vastaan. Se voi olla jonkun ominta taidetta. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio pitää kiinnostavana sitä, miten muutos ihmisissä tapahtuu. Hän arvelee, että monille *Tulevaisuus*-musikaalissa mukana olleille nuorille kokemus voi jossain vaiheessa vaikuttaa heidän valintoihinsa, vaikka hän itse ei olisikaan kyseistä vaivihkaista muutosta todistamassa.

Kyllähän mä nyt tiedän, ettei niistä suurinkaan osa muuta oikeesti mitenkään omia elämäntapojaan. (...) Et ei se oo niin suoraviivaista että sitten he olisi yhtäkkiä vihreämpiä. Mutta että sitten, että missä vaiheessa se muutos voi sitten kuitenkin jotenkin tulla näkyviin... että kun he on kuitenkin ollu kosketuksissa sen aiheen kanssa, niin ehkä jossain kohtaa he kuitenkin toimii tietyllä tavalla toisella tavalla kuin ilman että he ois ollu mukana siinä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Yhtenä esimerkkinä Autio mainitsee musikaalin kohtauksen, jossa lavalla on 27 keksijää, joista jokaisella on yksi ilmastonmuutosta selittävä repliikki. Autio arvelee, että moni aloittelevista näyttelijöistä ei välttämättä ollut oikeasti sisäistänyt repliikkiään, mutta pitää mahdollisena, että jonain päivänä lause muistuu nuoren mieleen ja avautuu. Mutta tämä vaatii, että aiheen ensikosketuksen jälkeen tulee lisää kosketuksia. Muutos kohti vihreämpää elämää ei noudata tiettyä kaavaa. Kyseessä on hidas prosessi, johon välillä kuuluu väsymys koko aiheeseen. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Niina Nurminen kertoo ArtSensen työryhmällä olleen hyvät edellytykset toimia, koska heillä oli valmiiksi toimivaksi havaittu työväline:

Meillä on työväline joka on vaikuttava, sillä saadaan havahtumista aikaan, niin miksi me ei käytetä sitä sellaseen asiaan, tai sellaiseen aiheeseen, joka voisi edistää oikeasti jotakin sellaista mitä me kaikki koetaan yhteiseksi. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Yhteenvedona haastatteluista voi todeta, että taiteen keinoin voi välittää tietoa, valistaa sekä yleisöä että työryhmäläisiä. Taiteen ominta aluetta on myös suora yhteys ihmisten tunteisiin. Kun ihminen vaikuttuu tunnetasolla, hänessä saattaa alkaa kyteä muutos.

5.2.2 Mikä on oman taiteellisen työn tavoite?

ArtSensen ensimmäisen pilotin tavoitteena oli havahduttaa yritykset tietoisuuteen, että ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan heidän toimintaansa ja että voi olla bisnesetu olla ajoissa liikkeellä ja muuttaa toimintaansa ennen kuin kilpailijat ehtivät. Kahdessa vuodessa tilanne on muuttunut siihen, että muutoksen tiedetään olevan elinehto, muuta selviytymiskeinoa ei ole. Jos ei mieti yrityksen toimintaa uudella tavalla, käyttäen uusiutuvia energiamuotoja, miettien koko tuotantoketjun tarkasti läpi – mistä raaka-aineet tulevat, missä tuotteet valmistetaan, miten tuote päätyy asiakkaalle – yritys kuolee. Sijoittajien on jo havaittu vetävänsä rahat pois ”hiilenmustista” yrityksistä. Tavoitteena ei ole siis enää havahduttaa siihen, että ilmastonmuutos on totta, vaan auttaa toimimaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rohkaisee yrityksiä investoimaan uudistuksiin mahdollisimman pian. Muutos ja uuteen investoiminen on aina riski ja se vaatii rahaa, mutta vanhassa pysyttelemisen ei tule pelastamaan, siihen ei voi turvautua. ”Se riski kannattaa ottaa, koska mitään muuta vaihtoehtoa ei ole. Varma on varmaa seinään päin ajamista” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016). Yritysten ei myöskään kannata odottaa, että muut yritykset näyttäisivät ensin mallia, koska silloin he menettäivät kilpailuedun, jonka ensimmäinen markkinoilla oleva saa. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki nostaa itselleen tärkeäksi aiheeksi yhtiökulutuksen ja sen millaista elämäntapaa ihmisille markkinoidaan:

Usein painotetaan tosi paljon sitä kuluttajan vastuuta, ja että sinä voit tehdä jotain, vaikka tosi monet asiat tulee ylhäältä päin mun mielestä. Kulutuskäyttäytyminen, sitähan niinku manipuloidaan todella paljon. Menestyvä ihminen tekee sitä ja tätä, ja näyttää tältä ja... se tulee tosi monesta paikasta. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio näki *Tulevaisuus*-musikaalin tekevän ilmastotyötä ensisijaisesti siihen osallistuneille nuorille. Toki aihe oli tärkeä esitystä katsomaan tulleelle yleisöllekin, mutta prosessissa mukana olleet nuoret pääsivät erityisellä tavalla käsittelemään aihetta.

Varsinkin käsikirjoitusryhmän osallistujat saivat pohtia ilmastonmuutosta monesta eri näkökulmasta: niin jääkarhujen hädän kuin omien arkivalintojenkin kautta. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Kaikilla haastatelluilla tuntuu olevan jaettu mielikuva ilmastonmuutosaiheisista teatteriesityksistä, jotka eivät onnistu tavoitteessaan. Niissä saattoi olla tärkeä sanoma, mutta keinot eivät olleet sopivat. He eivät luettele esitysten nimiä, kyse on kenties enemmän mielikuvasta, jopa stereotypiasta. Näistä ei-niin-onnistuneista esityksistä he käyttävät sellaisia kuvailevia termejä kuin ”paatoksellinen”, ”julistava”, ”syyllistävä”. Myös liiallinen informaatiotulva on herkästi ilmastonmuutosaiheisten esitysten helmasynti.

Jos oli ollut katsomassa jotain esityksiä, joihin oli kytketty ilmastonmuutos mukaan, niin ne oli aina aika rasittavia, paatoksellisia, ne diaesitykset, että tulee joku hirveä infoläjäys kesken esitystä. Oli nähnyt vaan jotain kauhean paatoksellista, mikä mulla ainakin aiheuttaa vastareaktion. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

On siis arvokasta jakaa yleisölle tietoa, mutta sitä ei saisi tehdä esitelmöivästi. Kaikkien haastateltavien tavoitteena on herättää yleisössä (ja *Tulevaisuus*-musikaalin kohdalla myös työryhmässä) ajatuksia muutoksen mahdollisuudesta. Haastateltavat tiedostavat, että he eivät voi pakottaa muutosta kenessäkään. He voivat kuitenkin panna liikkeelle ajatusprosesseja. *Menkka Haukka* -performanssin näkevä saattaa jatkossa harkita vaatehankintojaan tarkemmin. Ilmastoteatterissa kokija näkee konkreettisesti, miten yrityksessä tehdään ilmastolle parempia päätöksiä – hän on kenties jopa itse auttamassa tämän aikaansaamisessa. *Tulevaisuus*-musikaaliin osallistunut nuori on siinä iässä, jossa omaa arvomaailmaa rakennetaan ja monet tärkeät elämänvalinnat ovat edessä.

5.3 Toivottu muutos

Tässä luvussa haastateltavat kertovat toiveistaan. Mikä on se muutos, jonka he toivoisivat yhteiskunnassa tapahtuvan? Kenet viestintä pitäisi tavoittaa, kenelle esityksiä pitäisi tehdä? Mitä tarvitaan, jotta haluttu muutos olisi mahdollinen? Mikä saa ihmiset muuttamaan elämäntapojaan?

5.3.1 Mitä muutoksia yhteiskunnassa tarvitaan?

Niina Nurminen nostaa esille lainsäädännön. Yhteistyö päättäjien ja yritysten välillä on hänen mielestään tärkeää, koska niin kauan kuin laki mahdollistaa ilmastolle haitalliset

toimintatavat, yrityksillä ei ole kiire tehdä muutoksia. Lainsäädäntö muuttuu hitaasti ja yritykset jatkavat entiseen tapaan niin kauan kuin deadlinea on jäljellä. Nurminen arvelee, että yrityksissä priorisoidaan liikaa tulosvastuuta tässä hetkessä ja ajatellaan ilmastomuutoksen olevan ylimääräinen asia, jolle jää aikaa vasta kun akuutit talouden pelastustoimenpiteet on tehty. Tarvittaisiin enemmän rohkeutta, jotta yritykset investoivat vaikka ei ole vielä ihan pakko eikä ole täyttä varmuutta mihin se loppujen lopuksi johtaa. Nurminen muistuttaa, että maailma on nyt niin uudenlaisten mullistusten kourissa, että mitkään entiset ennusteet ja kasvun tavoittelukeinot eivät pidä paikkaansa. Teollistumisen synnyttä asti mukana kulkeneet rakenteet eivät enää ole elinkelpoisia. Rakenteiden muuttamisen lisäksi pitää pohtia, millä tavalla muutosta ryhdytään tekemään: ”Ne vanhat keinot ei enää päde. Et jos maailma muuttuu, niin silloin niitten keinojenkin pitää muuttua sen mukaan.” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki toivoo teknologian tuovan apua esimerkiksi nollaenergiatalojen muodossa. Myös lainsäädännön pitää pysyä mukana, jotta uusista teknologioista ja toimintatavoista tulee pakollisia:

Sit mulla on just myös paljon ystäviä jotka autoilee ja lentelee tosi paljon ja sit ne vaan sanoo, että voi kun tulis semmonen laki joka kieltäisi tän auton. Tottakai mä autoilen kun tää on niin helppoa ja mukavaa. Jos tää olisi kiellettyä, niin tottakai mä sit jättäisin auton kotiin ja olisi paljon parempi omatunto. Jotenkin ihmiset kaipaa myös sellaista holhousta. Ei ole helppoa olla omatoiminen. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Salomäki pitää selvänä, että vain osan väestön tekemät pienet ekoteot eivät riitä. Kieltojen lisäksi voi olla myös myönteisiä keinoja: esimerkiksi yksityisautoilun tapauksessa joukkoliikenteen tehostaminen, ilmainen joukkoliikenne tai etuja auton vaihtamisesta julkisiin. Kaiken kaikkiaan Salomäen mielestä politiikassa pitäisi mennä ilmastomuutos edellä eikä talous edellä niin kuin tällä hetkellä, sillä ilmastomuutos vaikuttaa suoraan seuraavan sukupolven elinoloihin: ”Se on muuten uskomatonta, kuinka monilla päättäjilläkin on lapsia. Mitä ihmettä ne ajattelee.” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio on samoilla linjoilla poliitikkojen suhteen: ”No ensiksi vois vaihtaa Suomen hallituksen. Sit vois valita jonkun hyvän presidentiksi Amerikkaan.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.) Autio myöntää, että kaupunki- ja kuntatasolla tulee joskus hyviä uutisia, ja Pariisin ilmastoneuvotteluiden tulos oli myönteinen, mutta koko Suomen mittakaavassa suunta on välillä ihan päinvastainen. Valtaapitävien kannattaisi miettiä prioriteetit uusiksi: ”Että hetkinen, eiks tän niinku pitäisi olla oikeasti tärkeintä, että jatkuuko joku maapallon elämä.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Kaikkien haastateltavien puheissa poliittinen päätöksenteko nousi keskeiseen rooliin. Päättäjien pitäisi johtaa maa kohti turvallisempaa tulevaisuutta. Tämä tapahtuu rajoitusten ja kannustimien muodossa. Niin liike-elämää kuin yksityisihmisiäkin ohjaava lainsäädäntö on edellytys tarpeeksi ripeille muutoksille yhteiskunnassa.

5.3.2 Kenet pitäisi tavoittaa?

Kaikilla kolmella haastatellulla on yhteneväisiä käsityksiä siitä, kenellä on valta, eli ketnet viestin pitäisi tavoittaa. Sonja Salomäki listaa:

Poliitikot taatusti, kuntatasolla ja sitten valtiotasolla. Ja sitten yrityksillä on valitetavan paljon valtaa. Ja ehkä sitten just kansalaisten tehtävä on painostaa sitten näitä valtaa käsissään piteleviä ihmisiä toimimaan jos ne eivät toimi, kuten näyttää pahasti ettei toimi tarpeeksi nopeesti. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Nurminen on samoilla linjoilla: ”Jos ajatellaan, että kehen pitäisi tällä asialla vaikuttaa niin se on yritykset, tai erilaiset organisaatiot, se on kansalaiset, ja sitten päättäjätahot kaupungeissa, tai valtionhallinnossa.” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio kokee myös yritysten olevan tärkeässä asemassa. Kenties työharjoittelu ArtSensessä loi toivoa yritysmaailman mahdollisuuksiin. ”Organisaatiot voi olla tosi hitaita, mutta siellä on kuitenkin mahdollista muutokset, on erilaisia strategioita ja voidaan vaihtaa strategiaa.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.) Autio kokee monen yrityksen jo ymmärtäneen, että on liiketaloudellisesti kannattavaa suunnata eettisille alueille. Luonnollisesti Autio mainitsee myös lasten ja nuorten parissa tehtävän toiminnan: ”Mut sit toki myös just kasvatustoiminta, koska ei tästä nyt kauankaan mee kun ne just jotka on tällä hetkellä nuoria tai lapsia niin on kohta niitä jotka on päättävissä hommissa.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.) Hän toivoo, että kasvava sukupolvi ei kokisi olevansa loukossa, että millekään ei voi tehdä mitään. Jos tulevaisuudessa ihmisille on täysin arkipäivästä vaikkapa kierrättää, päästään pureutumaan syvempiin aiheisiin. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio epäröi mainita kohderyhmäksi poliitikkoja, koska hänen uskonsa heihin on välillä hieman koetuksella. Yhtenä syynä siihen hän pitää poliitikkojen edustamaa sukupolvea.

Tai siis ehkä haastellisin mun mielestä kohderyhmä tällä hetkellä on just joku keski-ikäiset miehet, ja keski-ikäiset naiset myös. Semmoset ihmiset jotka on kasvanu siihen että töitä pitää tehdä jotta saa rahaa, jotta saa tavaraa, jotta saa

autoja, jotta saa kodin, jotta saa mökin, jotta saa veneet. Ihan sitä mun äidin ja isän sukupolvea, vaikka he on ehkä vähän jo ylikin keski-ään. Meidän vanhempia jotka on tottunu siihen tavallaan...että kasvaneet sellaseen, että heillä on oikeus kerätä kaikki ympärilleen ja jokaisella on oikeus toimia omaksi parhaakseen. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio ymmärtää, että köyhempää elämää elänyt sukupolvi haluaa tarjota lapsilleen vähemmän köyhän elämän. Hän itse kuitenkin kokee, että tavaran haaliminen ympärilleen vain synnyttää enemmän köyhyyttä. Autiolla ei ole paljon uskoa vanhemman sukupolven muutokseen, mutta hän laskee toivonsa uuden sukupolven varaan. Hän kokee seuraavalla sukupolvella olevan verissä se, mitä kohti pitäisi mennä. Tosin hän tiedostaa, että kyseessä voi olla harha, joka hänelle on syntynyt viettäessään aikaa samanhenkisten ihmisten kanssa. Yksi keino vaikuttaa vanhempiin sukupolviin on muistuttaa heitä heidän lapsistaan ja lapsenlapsistaan: millainen tulevaisuus näillä on edessään? (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Yhdeksi tärkeäksi kohteeksi toiminnalle Rosa Autio nostaa itsensä:

Tietyllä tavalla mun mielestä ihanteellista olisi se, että jokainen pyrkisi oikeasti vaikuttaa itseensä. (...) Kyllä musta tuntuu että on aika semmoinen jatkuva paini just ittiesäkin kanssa siinä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Yksittäisten produktoiden kohdalla harvemmin tavoitetaan kaikkia yllä mainittuja kohderyhmiä poliitikoista koululaisiin. *Menkka Haukka* -produktion yleisönä tulee olemaan osin sattumanvaraiset kadulla kulkijat. Salomäki pitäisi ihanteellisena sitä, että esitys ei pysyisi instituution, kuten teatterirakennuksen, sisällä vaan kuka tahansa saattaisi päätyä näkemään sen sattumalta. ArtSense tavoittaa nimenomaan yrityksiä. *Tulevaisuus*-musikaalin kävi katsomassa ”puolet Oitin asukkaista ja monia ryhmiä lähikouluista” (Autio, haastattelu 11.3.2016).

5.3.3 Mitä muutos kohti kestäväää yhteiskuntaa edellyttää?

Niina Nurminen peräänkuuluttaa luovuutta ja mielikuvitusta. Mielikuvitus on väline, jolla voidaan luoda mahdollisia skenaarioita ja mahdollisia ratkaisuja vaikeisiinkin tilanteisiin.

Luovuuteen kuulu se että sä uskallat rohkeesti ajatella toisin, katsoa asioita ihan eri näkökulmasta ja romuttaa niitä vanhoja käsityksiä, olla vapaa tavallaan siitä miten on ennen tehty. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Niina Nurminen muistuttaa, että vaikka mielikuvitus voi tuntua epätieteelliseltä, koska se ei perustu mihinkään laskelmiin, se on ihmisten perusselviytymiskeino. Tämä maailma jossa nyt elämme on ihmisten luoma ja ideoima, joten ehkä ongelmatkin ovat rat-

kaistavissa samoilla välineillä: sillä, että ”kuvitellaan, innostutaan ajattelemaan, että ’mitä jos oiskin näin’.” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio kokee, että muutos vaatii tunnekosketuksen.

Sen että se asia tulee just lähelle. (...) Et se ei jää sille tasolle että vaan kävelee feissarin ohi kaupungilla. Tai ettei se jää sille tasolle et vaan lievittää omaa omaatuntoa ostamalla välillä luomua ja jotenkin kompensoimalla jotain. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio pitää surullisena ja jopa toivottomuutta aiheuttavana sitä epäreilua, että ne ihmiset, jotka eniten päästöjä aiheuttavat, eivät edes ajattele päästöjensä kompensointia. Sen sijaan ne ihmiset, jotka toimivat, joiden kulutus on muutenkin alhaista, yrittävät ”kiristää jostain suihkusta.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Lisäksi Aution mukaan kaivataan maailmanlaajuisia joukkoliikettä, johon Pariisin ilmastoneuvottelujen lopputulos antoi hyvän sysäyksen:

Se on niin ihana viesti kaikille tahoille, ihan yritysmaailmalle, yksityisihmisille, kunnille, kaupungeille, valtioille, että nyt tehdään. Koska mun mielestä tollaset että asia saadaan aikaiseksi vaatii sellasen mielettömän joukkovoiman. Sitten kun se joukko lähtee liikkeelle niin sitten se on helppoa, koska ihmiset haluaa olla samaa mieltä kuin muutkin. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Kaiken kaikkiaan tarvitaan rohkeutta tulevaisuuden ajattelemiseen ja mielikuvitusta luoda tulevaisuusskenaarioita. Asioiden pohtimiseen vaadittava alkusysäys tulee usein tunnekosketuksesta. Rohkeutta ihmiset puolestaan saavat siitä, jos muutkin toimivat saman asian puolesta.

5.4 Ilmastotyön haasteet

Tässä luvussa tarkastelen haasteita, joita ilmaston puolesta työskentelevät kohtaavat. Vaikka suurin osa suomalaisista myöntää ilmastonmuutoksen olevan ihmisten aiheuttama ilmiö ja iso osa uskoo valtioiden voivan vaikuttaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen, miksi kansa ei vaadi suurempia ja nopeampia toimia yhteisten elinolojemme turvaamiseksi? (Taloussanomien 2014.) Miksi ihmiset eivät aseta prioriteetikseen käyttää kaikkia mahdollisia keinoja vaatiakseen oman ja lastensa tulevaisuuden turvaamista? Miksi ilmastonmuutoksen puolesta ei olla valmiita taistelemaan?

5.4.1 Miksi ilmastonmuutos ei kiinnosta?

Yhtenä haasteena voi olla se, että ilmastotoimintaa liitetään ihmisryhmään, johon ei haluta identifioitua:

Ja sit siihen ehkä saattaa liittyä ennakkoluuloja, että ne on vaan ne viherpiipertäjät, että ne on vaan niitä hippejä, jotka toimii ton asian puolesta, että en mä ainakaan halua liittyä niihin tai kytkeytyä sellaseen toimintaan. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Myös Nurminen mainitsee ilmastonmuutoksen olevan aiheena epäseksikäs ja tietyn ryhmän omima:

Siihen on kans aika paljon varmaan vaikuttanu kun siitä on tehty niin synkkä ja musta ja tietyn ryhmän... että tietty ryhmä on ominut sen itselleen – tai poliittinen puolue – ja nythän tietysti se on trendikästä, kaikki puolueet mainostaa itseään ympäristöaktiiveina, tai haluavat olla ympäristön puolesta.” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio tunnistaa ihmisten taipumuksen pysytellä kiinni tutussa ja olla ajattelematta vaikeita ja uhkaavia asioita:

Ehkä vielä yks mikä on mun mielestä tosi haasteellista on just se että ilmastonmuutos on niin sairaan iso ja abstrakti asia ja aihe. Ei sitä voi käsittää, koska siihen liittyy just maailmanloppu ja se että kaikki vaan kuolee. Ja mikään ei jatku. Eikä varsinkaan ennallaan. Ja ihmiset on ihan - tai varsinkin mitä minä itsestäni olen havainnut - ihan sairaan kiinni siinä, että asiat toistuisi samalla tavalla. Ja se turvallisuuden tunne on niinku ihan perusasia. Toi osuu ainakin mua niin syvälle just siihen perusturvallisuudentunteeseen. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Haasteena on siis löytää tilanteesta mahdollisuuksia, saada toivorikas olo eikä lamaan-tua, koska silloin ei ainakaan mitään muutosta tapahdu. Autio pitää lamaanusvaihetta myös tärkeänä, koska se hänellä itsellään käynnisti prosessin, jonka kautta hän ryhtyi selvittämään ja purkamaan lamaan-tumista. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki kokee, että yhtenä esteenä on aiheen jääminen liian etäiseksi ja vastuun jättäminen poliitikoille:

Täällä ei ole Etelä-Suomessa mitään muuta merkkiä ilmastonmuutoksesta oikeestaan kuin nää huonot talvet. Ei ole tapahtunut mitään katastrofia ja luin jostain juuri, että jos ihmistä ei henkilökohtaisesti kosketa, siinä omassa elämässä ei näy se asia, se jää etäiseksi. Ja siksi mä luulen myös että monet ihmiset ei toimi. He jotenkin ajattelee, että riittää että poliitikot tekee jotain ja että meillä on nyt Pariisin ilmastopöytäkirja. Vaikka ei sekään velvoita juuri mihinkään. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio on huomannut ilmastonmuutoksen olevan aiheena todella väsyttävä. Kerran hän luki musikaalin käsikirjoitusryhmälle tekstiä ilmastonmuutoksesta ja nuoret väsyivät kuuntelemiseen. Siitä he keksivät, että energiapulahan ei vaivaa pelkästään valtiotasolla, vaan myös yksilötasolla. Valtiot ovat pulassa, kun öljy loppuu:

Mutta tavisnäkökulmasta (...) jotenkin tuntuu että on muutenkin semmoinen yleismaailmallinen energiapula, ettei jaksa eikä kiinnosta. Just varsinkin tän aiheen kannalta, että kaikki tietää, mutta jotenkin tuntuu että se on niin sairaan vaikeeta ja raskasta ryhtyä jotenkin siihen toimintaan. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Musikaaliin tuli laulu, jossa nuoret saivat kertoa, mistä kukin saa energiaa, oli se sitten hyvästä ruoasta, ystäväistä tai liikunnasta. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio pohti produktionensa kohdalla, miten voisi viestiä ilmastonmuutoksesta ilman, että aiheuttaisi syyllisyyttä ja siirtäisi omaa ahdistustaan eteenpäin.

Miten sitä aihetta voisi käsitellä niin että se ei just oo julistavaa tai jotenkin paahtoksellista ja ahdistavaa ja syyttelevää vaan enemmänkin semmosta että voisi aiheuttaa toimintaa tai sit ainakin olla itsessään tiedottavaa. Mutta hausalla tavalla niinku niille nuorille. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio pitää tärkeänä, että esitys ei syyttele, koska syyttely ei johda toimintaan. Parempi kuin olla vastatusten on olla aiheen kanssa yhdessä. Hyvä tapa siihen on tehdä esitys yhdessä. Teatterissa jokaisen ääni on yhtä arvokas. Ei ole niin, että yksi kertoisi, miten asiat ovat. (Autio, haastattelu 11.3.2016.) Myös Nurminen piti vuoropuhelua ja toisen mielipiteen kuuntelemista tärkeänä. Forumteatterissa on olennaista, että ihmiset rohkaistuvat sanomaan, mitä mieltä ovat, eivätkä vain hymistele yleisesti hyväksytyä mielipidettä. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

5.4.2 Miksi ihmiset eivät aktivoitu?

Kaikki haastateltavat ovat sitä mieltä, että vaikka tiedon välittäminen ihmisille on tärkeää, se ei yksistään riitä. On tärkeää pohtia sitä, mikä saa muutoksen aikaiseksi. Niina Nurmisen sanoin:

Se onkin sitten, että miten ihmiset lähtee – kun sehän koskettaa nyt kaikkia – että miten ihmiset lähtee sitten toimimaan. Meillä on hirveän paljon puhetta ja me ymmärretään ja tiedetään että joo näin tän pitäisi mennä, mutta mikä sitten saa ihmiset muuttamaan sitä toimintaansa, niin sehän on myöskin meidänkin semmonen tutkimuskohde, että missä se...mikä oikeesti sysää liikkeelle sitä että joku muuttuu, ja se on monen asian summa, et taide yksistään ei sitä tee. (...) Vaaditaan varmasti siis monen eri alan yhteistyötä. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki pohtii, onko suomalaisessa kansanluonteessa jotain, mikä ei johda toimintaan. Esimerkiksi mielenosoituskulttuuri voi monessa perheessä olla vieras asia. Toisaalta ilmastonmuutos näyttäytyy Suomessa myös hyvin kaukaisena asiana: ei ole tarpeeksi saastuneita paikkoja, vedenpinta ei ole noussut, mitään järjestyttävää ei ole

tapahtunut: ”Pimeät talvet ehkä masentaa, mutta siinä kaikki.” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Ihmiset suhtautuvat ilmastonmuutokseen eri tavoin. Ahdistus voi johtaa toimintaan, mutta se voi myös lamauttaa.

Ja mä luulen että myös on paljon ihmisiä jotka ei halua ajatella sitä tulevaisuutta, ne elää vaan tässä hetkessä ja ajattelee että ehkä joku ihme tapahtuu, tai... Ja sitten on myös niitä jotka ajattelee vaan että ihan sama, että nyt mennään vaan viimeistä päivää. Olisi tosi kiinnostavaa nähdä joku tutkimus tollasista aiheista, asenteista, peloista. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Niina Nurminen oppi Washingtonissa *Behavior, Energy, Climate Change* -konferenssissa puolitoista vuotta sitten, miten ihmiset tekevät päätöksiä tunteidensa kautta. Kun yrittää vaikuttaa, on merkitystä, millaisen tunteen herättää:

Jos se aiheuttaa pelkoa tai ahdistusta, niin se ei saa ihmisiä muuta kuin pakon edessä toimimaan, se ei aktivoi ihmisiä. Ihmiset pitäisi saada syttymään ja haluamaan sitä asiaa. Semmoiset vaikuttavat tunteet on se halu ja se semmonen positiivinen... innostava asia. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Nurminen kokee, että pyrkimys hallintaan ja varmuuteen on ihmiselle luontaista ja se näkyy monen yrityksen toiminnassa. Epävarmuuden sieto ja riskinotto vievät ihmisen epämukavuusalueelle. Luovuuden ja vanhaan turvautumisen taistelussa luovuus saattaa jäädä alakynteen, vaikkei se olisi rationaalista.

Yksi este on varmaan just se ettei arvosteta sitä luovuutta, ei ymmärretä tavallaan että se on aina ollut meissä elonjäämiskeinona, että meidän on pitänyt ajatella uudella tavalla asioita aina joka kerta kun jotain isoa murrosta ja mullistusta tulee, ja se koskettaa meitä ja meidän pitäisi säilyä jollain tapaa hengissä. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Tietyt yksilöt ja tietyt yritykset uskaltavat rohkeasti uida vastavirtaan, uskoa omaan juttuunsa. Nurmisen mielestä tässä ajassa kuitenkin kaikki signaalit viittaavat siihen, että muutos on välttämätön. Ei ole enää oman edun mukaista pitää kynsin hampain kiinni vanhasta vaan selviytymiskeino on uudistuminen. Monet kuitenkin viittaavat huonoon taloustilanteeseen tai uskovat, että omalla toimialalla uudistukset eivät tulisi toimimaan tai eivät ainakaan takaisi taloudellista menestystä. He jäävät odottamaan, että tulisi tarpeeksi paljon kannustavia esimerkkejä ennen kuin uskaltavat itse toimia. Yhdeksi esimerkiksi maailmalla nähtävistä hidasteista ilmastoystävällisellä tiellä Niina Nurminen mainitsee öljyn myymisen halvalla. Se hidastaa siirtymistä uusiutuviin energiamuotoihin. Ihmiset ovat ryhtyneet ostamaan isoja autoja, kun polttoaine on halpaa. Lainsäädäntö saattaa joskus jarruttaa yritysten siirtymistä ilmastoystävällisiin malleihin. Eri maiden väliset perinteiset raja-aidat tulisi ylittää ja tehdä yhteistyötä ilmastokysymyksessä. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio mainitsee myös käytännön haasteita, joita ihmisillä voi olla ilmastonmuutoksen suhteen. Vaikka olisi tietoa siitä, miten ilmastonmuutosta voisi hillitä, voi kokea, ettei ole tarpeeksi aikaa eikä rahaa tarvittaviin toimenpiteisiin. Niina Nurminen kertoo monen yrityksen vetoavan nykyiseen taloustilanteeseen, jota pidetään esteenä uusille investoinneille. Myös Autio toteaa, että kyse on priorisoinnista:

Enemmänkin siinä on kuitenkin kyse siitä, että se ei oo tärkein tai ajankohtaisin aihe just sillä hetkellä itselle. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Ilmaston vuoksi toimiminen on ristiriidassa ihmisen luontaisen mukavuudenhalun, tuttuun ja turvalliseen tuudittautumisen ja enemmistön matkimisen kanssa. Ilmastoystävälliset valinnat kannattaisi siis tarjoilla ihmisille sellaisina, että ne tarjoaisivat mukavuutta ja turvaa. Lisäksi niiden tulisi olla helposti saatavilla ja niiden pitää olla suurten joukkojen omaksuttavissa.

5.5 Ilmastonmuutoksen vastainen rintama

Tässä luvussa tarkastellaan ilmastonmuutoksen vastaista joukkoliikettä taiteilijoiden näkökulmasta. Ensiksi käsitellään asioita, jotka voivat kannustaa ihmisiä ryhtymään toimeen. Entä mikä saa haastatellut motivoitumaan? Tämän jälkeen haastateltavat kertovat suhteestaan ilmasto puolustaviin ympäristöjärjestöihin. Pyydän haastateltavia myös pohtimaan, mikä rooli heillä ja taiteilijoilla laajemmin voisi olla ilmastoliikkeessä. Voivatko ja haluavatko taiteilijat olla myös aktivisteja?

5.5.1 Miten ihmiset voisivat motivoitua muutokseen?

Rosa Autio uskoo hyvien esikuvien voimaan: ”Kyllä ihmiset rupee toimii sit tietyllä tavalla kun he saa jonkun kosketuspinnan sille asialle ja esimerkin.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.) Lisäksi se helpotta prosessia, että jos johonkin ryhdytään, niin kaikki toimivat samoilla periaatteilla, esimerkiksi koulussa ympäristötavoitteita tavoiteltaessa.

Myös yrityksiä rohkaisee muiden esimerkki. Nurmisella on ArtSensellä työskentelyn kautta lukuisia esimerkkejä yrityksistä, jotka ovat onnistuneet kääntämään ympäristöystävälliset investoinnit taloudelliseksi voitoksi. Climate Leadership Council julkaisee sivuillaan listaa yrityksistä, jotka toimivat ilmaston hyväksi. Tällainen profiloituminen on yritysten imagolle hyväksi, mikä tukee liiketoimintaa. Yritysmaailmassa riittävänä kan-

nusteena toimii bisnesmahdollisuus: jos ilmastoystävälliset ratkaisut puetaan voitontavoittelun keinoiksi, se vetoaa paremmin kuin maailmanpelastamisretoriikka. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Nurminen muistuttaa, että ihminen motivoituu aina omasta arvoperustastaan käsin. Omakohtaiset asiat liikuttavat, kun taas vieraaksi koettu asia, niin kuin ilmastonmuutos kaikessa etäisyydessään ja abstraktiudessaan on, ei vaikuta.

”So what, on ollut vähän lämmin talvi ja sataa vettä helmikuussa, onko se nyt niin kummaa.” Ei ihmiset välttämättä siihen havahdu. Se ei vaikuta heidän arkeensa sillä tavalla. Mutta sitten ne välilliset vaikutukset vaikuttaa, koska täällä on paljon ilmastopakolaisia. Ja sitten maatalouskulttuuria pitää miettiä, mitä täällä sitten kasvaa jatkossa, ja mihin ruoka riittää. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Nurminen puhuu myös toivon herättämisen tärkeydestä. Sen sijaan että lamauttaa ja pelottelee, pitää säilyttää toivo.

Ja meillä on vielä toivoa ja sit se on meistä itsestämme kiinni että lähdetäänkö me tekemään jotain. Mutta ihmiset pitää saada haluamaan sitä. Ja se ei oo vaan vihreän liikkeen, jonkun pienen kansanosan asia. Vaan että se koskettaa meitä kaikkia. Ehkä semmoset tuomiopäivän julistukset voisi olla vähän sitä mennyttä, jolla ei nyt kauheesti olla saatu sitä vaikutusta aikaan.” (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Nurminen mainitsee esimerkkinä kierrätysmateriaaleista tehdyt vaatteet: ihmiset saattavat yllättyä, kuinka tyylikkäältä esimerkiksi kierrätysmuovista tehty hame voi näyttää. Hyvän designin avulla voidaan saada uusia kansanryhmiä ostamaan ympäristöystävällisiä tuotteita, myös niitä, joilla ”on rahaa käytössä”. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.) Pitää ymmärtää, mitä kuluttajat haluavat. Ympäristöystävällisellä brändillä on paljon mahdollisuuksia, mutta se vaatii, että kyseessä ei ole vain viherpesu, vaan oikeasti mietitään yksityiskohtia, ollaan valmiita kyseenalaistamaan kaikkea mitä jo on. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Lapset vaikuttavat aikuisiin. Kaikilla kolmella haastatellulla on lapsia. Jokainen mainitsee sen jossain vaiheessa haastattelua yhdeksi eteenpäin ajavaksi voimaksi, joka vahvistaa tunnetta, että jotain pitäisi tehdä. ArtSense myös hyödyntää lapsia viestinviejinä Ilmastoteatterissaan. Rosa Autio kehitti Ilmastoteatteria varten ilmastotyöpajan, jonka hän opetti päiväkotien opettajille ja iltapäiväkerhotoiminnan ohjaajille. Työpajoissa kerättiin lapsilta materiaalia, jota hyödynnetään aikuisille suunnatussa Ilmastoteatterissa. Niina Nurminen tietää, miten suuri vaikutus lapsilla on vanhempinsa. Hän on seurannut oman lapsensa luontosuhteen kehitystä: lapsena kehittynyt vahva luontosuhde säilyy aikuisenakin ja auttaa arvostamaan luontoa. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki kertoo omasta motivoitumisestaan:

Voi sitä hetkittäin levätä ja tehdä jotain muuta. Kyllä mua ainakin potkii eteenpäin aina joku uusi uutinen, joku uusi katastrofi, tai...ylipäättään, ei voi lopettaa toimintaa. Et musta siihen nähden on uskomatonta miten muina miehinä monet ihmiset elelee vaan ihan tavallisesti ja suorastaan kieltää koko asian. Ja lentää ikäviä talvia pakoon Thaimaahan. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autio puhuu myös, miten syyllisyudentunne on saanut hänet toimimaan:

Syyllysty, koska tulee se olo ettei tee tarpeeksi. (...) Ite oon huomaannu että nyt mulla on paljon helpompi olla kun on ruvennut toimimaan. Et tavallaan se myös että toimii edes jollain tasolla auttaa ainakin mua siihen, että mä en oo enää yhtään niin ahdistunut tän aiheen kanssa kuin just silloin lähtöpisteessä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio lisää myös vertaistensa löytämisen auttavan:

Mulle ainakin oli tosi merkittävää, että sitten kun vähänkin rupesi tekee tai tutki-
maan tätä aiheetta niin tajusi ettei todellakaan ole yksin, että ihan sairaasti teh-
dään jo koko ajan ja kaikkialla. Siitäkin saa niin paljon voimaa. (Autio, haastattelu
11.3.2016.)

Näitä muita voivat olla muun muassa muut taitelijat ja ympäristöjärjestöt.

5.5.2 Mikä on suhteesi ilmastojärjestöihin?

Niina Nurminen kuuluu vuonna 2013 perustettuun Myrskyvaroitus-yhdistykseen, jonka näkyviin hankkeisiin on kuulunut kaksi konserttia ja vuonna 2015 lanseerattu nettipohjainen Ilmastolupaus (www.ilmastolupaus.fi), jonka ovat allekirjoittaneet monet suomalaiset merkkihenkilöt presidentistä artisteihin. Myrskyvaroituksella vaikuttaa olevan monia muita ilmastojärjestöjä mutkattomampi suhtautuminen yhteistyöhön yritysten kanssa. Nurminen ei ole kovin perehtynyt muiden järjestöjen toimintaan, mutta hänen kokemuksensa on, että järjestöillä on paljon päällekkäistä toimintaa, jopa pientä kilpailua, sen sijaan että ne tekisivät yhteistyötä. Nurminen kokee, että on resurssien tuhlausta perustaa aina uusia yhdistyksiä, kun tietää, miten paljon resursseja ja hallinnointia yhdistystoiminta vaatii. Olisi taloudellisempaa laittaa kaikki rahat ja työpanokset samaan paikkaan, eikä hajauttaa niitä. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki on ollut aktiivisesti mukana järjestötoiminnassa. Haastattelua edeltävänä iltana hän oli edustamassa Ilmastovanhempia *This Changes Everything* -elokuvaillan paneelikeskustelussa. Salomäki kokee, että monet ilmastojärjestöt tekevät sen verran paljon yhteistyötä, että ei ole oikeastaan merkitystä, minkä järjestön puolesta hän jossain tietyssä tilaisuudessa tai kampanjassa on. Hän on esimerkiksi

kiinnostunut Hiilivapaa Suomi -kampanjasta, jonka suuntaan hän on mainostanut olevansa taiteilija ja olevansa käytettävissä. Toistaiseksi se ei ole vielä johtanut mihinkään. Salomäki on kokenut, että järjestökentällä ei aina osata kuvitella, miten taidetta voisi hyödyntää. Haastavaa on myös se, että pitäisi pystyä käymään säännöllisesti kokouksissa, jos haluaisi tavata ihmisiä kasvotusten. Usein tapahtumia suunnitellaan facebook-ryhmien kautta, mikä ei ole ideaali taidetempauksien suunnittelulle. Olisi helpompaa, jos samassa järjestössä olisi useampi taiteellisesta panoksesta kiinnostunut henkilö, jotka uskaltaisivat vaikka esiintyä. Ihannetilanteessa olisi erillinen agentti tai tuottaja, joka hoitaisi organisoinnin, ja taiteilija saisi keskittyä varsinaisen sisällön toteuttamiseen. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Rosa Autiolla on myös kokemusta Myrskyvaroituksesta vuodelta 2015. Hän oli muun muassa tuottamassa Helsingin Taiteiden yön Act for Climate -tapahtumaa ja hän toimi lyhyen ajan Ilmastolupaus-hankkeen tiedottajana. Autio pitää kokemustaan Myrskyvaroituksessa arvokkaana, sillä sitä kautta hän tutustui moniin samoista asioista kiinnostuneisiin ihmisiin. Autio kertoo arvostavansa myös työtä, jota esimerkiksi WWF ja Greenpeace tekevät. Jos sellaisesta järjestöstä vapautuisi työpaikka teatterialan ihmiselle, hän olisi käytettävissä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

5.5.3 Onko taiteilijoilla roolia ilmastoliikkeessä?

Taiteen menetelmiä voi käyttää vaikuttamiseen, jos taiteilija kokee aiheen tärkeäksi. Nurminen pohtii, onko sellaisen taiteilijan helpompi tarttua vaikutustyöhön, jonka työtapana on valmiiksi tietyntyyppinen.

Kun meidänkin ryhmä on muotoutunut sen ympärille, enemmän sen vaikuttamisen ja valmentamisen ympärille niin se voi olla vähän niin kuin erityyppinen sitten kuin se... ei tiedetä kentältä koko kentän ajatuksia. Mutta kyllä taiteilijat aika valvutuneita on ja tietoisia asioista. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Nurminen uskoo, että taiteilijoilla on enimmäkseen tahto tehdä hyvää.

Mä uskon että taiteilijat lähtökohtaisesti - ainakin meidän ryhmässä - haluaa vaikuttaa siihen, semmoseen asioihin jotka edistää positiivisia asioita tässä maailmassa. Ja sitten kun me tehdään forumteatteria, niin myöskin se että taiteella ei ole pelkästään se itseisarvonsa vaan se voi olla myös vaikuttamisen väline. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Niina Nurminen muistuttaa, miten vahva väline taide on. Se on ollut mukana monissa historian murroshetkissä, esimerkiksi Suomen itsenäistyessä. Niina Nurminen uskoo teatterin voimaan. Hän nostaa esimerkiksi Sorrettujen teatterin ja siihen lukeutuvan

forumteatterin kehittäjän Augusto Boalin aikaansaannokset Brasiliassa. Boal muun muassa toimi Rio de Janeiron kaupunginvaltuustossa ollessaan myös slummialueilla forumteatterista kummunneen lainsäädännöllisen teatterin (legislative theatre) keinoin, minkä johdosta kansalaiset saivat äänensä kuuluviin ja lukuisia lakiehdotuksia hyväksyttiin. (Brecht Forum.) Nurminen korostaa, että teatterin tehtävä ei ole opettaa eikä julistaa, vaan nimenomaan tehdä näkyväksi sellaisia asioita, jotka muuten jäisivät pimentoon. Tärkeää olisi esittää kysymyksiä, tarjota tilaa eri äänille ja herättää keskustelua. Ilmastomuutoksesta on tarjolla tarpeeksi faktatietoa ilman teatteriakin:

Se ei ole pelkästään sitä rationaalista tiedon jakoa, sitä meillä on ihan tarpeeksi, sitä me saadaan niin paljon kuin me halutaan, ja me kuullaan sitä jatkuvasti, mutta se ei siltikään saa ihmisiä toimimaan. Teatterissa on se tieto, mutta siinä on myöskin lisäksi se tunne, ja sä pystyt samaistumaan niihin tilanteisiin, näkemään itseäsi vähän uudessa valossa. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Salomäki pohtii, voisiko taide popularisoida ilmastomuutosta, tehdä siitä ”koko kansan jutun” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016). Salomäki kokee samoin kuin Nurminen, että taiteen etu on vetoaminen tunteisiin. Yhtenä tavoitteena voisi olla saada ihmiset osoittamaan mieltään ilmaston puolesta. Salomäki ihmettelee, miten vähän Helsingissä 29.11.2015 järjestettyyn People’s Climate March -ilmastonmarssiin osallistui ihmisiä. Pitävätkö monet edelleen mielenosoituksia epäilyttävänä ”kommaritoimintana” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016)? Entä jos taiteilijat suunnittelisivat mielenosoituksista kiinnostavampia? Yhtenä onnistuneena esimerkkinä Salomäki mainitsee TTIP-mielenosoitukset eli transatlanttisia kauppa- ja investointikumppanuussopimuksia vastustavat kansanliikkeet, joille moni ”julkis” antoi kasvonsa. Mielenosoituksen jatkoileissa oli viihdyttäviä ohjelmanumeroita.

Jos saisi tällaiselle ilmastomuutostaideaktivismille tai ylipäätään aktivismille jotkut tällaiset hyväksi koetut julkkiskasvot niin se olisi ihan mahtavaa, tai useammatkin. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Onnistuneena kokemuksena Salomäki pitää myös Helsingin People’s Climate Marchin yhteyteen kehiteltyä parodiahenkistä *Eliitin oikeuksien puolesta* -vastamielenosoitusta, jota hän oli suunnittelemassa ja jossa hän myös itse esiintyi (Salomäki, haastattelu 10.3.2016). Vastamielenosoitusta ryhdyttiin omasta aloitteestaan suunnittelemaan syyskuussa järjestetyn Power Shift -tapahtuman luovan vaikuttamisen raiteella. Kyseisen työpajan osallistujat innostuivat kulttuurihäirinnän toimintamalleista ja ideoivat tempauksen, jossa joukko pukuihin ja turkiksiin pukeutuneita samppanjan juojia seisoi kylttiensä kanssa, peläten elinkeinojensa puolesta tilanteessa, jossa ilmastomuutokseen suhtauduttaisiin tosissaan. Rosa Autio kuuli kulttuurihäirinnästä ensimmäisen kerran

nimenomaan *Eliitin oikeuksien puolesta* -tempauksen yhteydessä, kun haimme vapaaehtoisia esiintyjä.

Mun mielestä se oli hieno, jotenkin, ja sellaista ehdottomasti pitäisi olla enemmän. Kyllä mä sellasissa voisin olla mukana. Koska ne on just niitä sellasia herätyshetkiä ja kosketuspintoja, mitä mun mielestä pitää luoda ihmisille jotta niille tulee joku kimmoke. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio pitää kadulla toimimista vapauttavana, siinä ei ole vastuussa kokijoista, toisin kuin esimerkiksi koulumaailmassa. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio kokee, että taiteilijoilla on ehdottomasti mahdollisuus saada joukot liikkeelle. Hän tosin jäi pohtimaan taide-sanaa. Hän kokee teatteri-ilmaisun ohjaajan alan olevan siitä erityinen, että sitä tehdään niiden ihmisten ehdoilla, joiden kanssa sitä tehdään. Taiteilijan oma ääni voi olla pienemmässä osassa. On kuitenkin tärkeää, että on ammattitaitoinen henkilö, joka suunnittelee, miten asioita käsitellään. Käsittelevät voivat olla mitä vaan, esimerkiksi kuvataiteen keinoja. Autio kokee oman ammattitaidon liittyvän tunteiden käsittelyyn. Se voi lähteä liikkeelle itsekkäästi omista tunteista ja ongelmista, omista haluista. Se voi johtaa pohtimaan, kokevatko muut samoja tunteita, onko heillä samoja ahdistuksia ja haluja. Ilmastomuutokseen liittyvää ahdistusta voi ryhtyä yhdessä purkamaan taiteen keinoin. ”Toivottomuus on mielentila ja se mielentila voi muuttua.” (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Taiteella on siis keinonaan vahva tunteisiin vaikuttaminen, toisin kuin monella muulla vaikuttamisen keinolla. Lisäksi on olemassa pitkälle kehitettyjä teatterilähtöisiä menetelmiä, joilla saadaan ihmisten ääni kuuluviin ja autetaan kansalaisia vaikuttamaan lainsäädäntöön. Taiteen keinoin voi myös herättää ihmisten mielenkiinnon kadulla tapahtuvaa mielenilmausta kohtaan.

5.5.4 Oletko ilmastoaktivisti?

Niina Nurminen ei samaistu aktivisti-sanaan. Hänen mielessään siihen liittyy ajatus oikeassa olemisesta ja julistamisesta, muiden tuomitsemisesta. Hän kokee ArtSensen työntekijöiden olevan aktiivisia vaikuttajia, mahdollistajia. Ero aktivistiin on siinä, että he eivät ota vahvasti kantaa. Heillä on välineet, joilla ihmiset voivat itse käsitellä aihetta. Ilmastoteatteri on yhteiskunnallista teatteria, mutta ei kantaaottavaa teatteria.

Tää ei ota muiden puolesta kantaa, vaan tää provosoi esille aiheita näkyväksi, joihin ihmisten pitää itse muodostaa se oma ajattelunsa. Tää on mun mielestä se iso ero aktivismin ja sit tän mitä mä koen että me tehdään, välillä. Et me ei opete-

ta ketään, me ei julisteta. Vaan me tehdään asioita näkyväksi ja herätetään keskustelua, moniäänistä siis. Kaikki mielipiteet, ajatukset on sallittuja. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Hän lisää vielä:

Ehkä se taiteen keino mulle itelleni on itselleni sopivampi vaikuttamisen muoto, koska mun ei tarvii silloin julistaa mitään eikä olla oikeassa, vaan tossa sallitaan kaikki äänet, kaikki mielipiteet, ja pyritään dialogisuuteen. Ja niitten tilanteiden kautta ihmiset pääsevät itse ajattelemaan ja parhaimmassa tapauksessa haluaan itse jotain toista kuin mitä ne näkee ja ne alkaa itse ratkaisemaan niitä. Joo, tää sopii mulle paremmin. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio on myös varauksellinen, eikä suoraan identifioiduksi aktivistiksi:

Emmä ehkä osaa, koska musta tuntuu että mä en osaa olla vihanen. Kauheen paljastava ennakkoluulo. Musta tuntuu että mun välineet on toisenlaiset. Mä lähen niin voimakkaasti aina siitä itsen kautta liikkeelle, semmosella tunnustelevalta otteella, ja mulla on edelleenkin tähän aiheeseen liittyvää semmosta tiedollista paniikkia, et must tuntuu että mä en tiedä vaan tarpeeksi, mä en uskaltais lähteä taisteluun. Must tuntuu että mun keinot on jotenkin tosi paljon pehmeemmät ja kysyvämmät. Enemmänkin haluan olla aiheen kanssa yhteydessä mutta kysymysten kautta. Ehkä siinä on myös se että myös koen että on hyvä ettei lähde sille hyökkäyslinjalle. Ellei siis nyt just ole kyse joku ihan ääliömäinen päätös jos-sain ja sitten vaan täytyy olla mukana osoittamassa mieltä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki vastaa kysymykseen, onko hänen taiteensa aktivismia: ”Ehkä jollain tavalla onkin” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016). Entä onko *Menkka Haukka* -esitys kulttuurihäirintää?

Ehkä se voi jollain tasolla olla sitäkin, sitäkin on niin laidasta laitaan. Esimerkiksi siinä Jari Tammisen kirjassakin sanotaan että kuka tahansa voi joutua imaistuksi sen käsitteen sisälle, se on sit kuitenkin sellaista luokittelua. (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

Salomäki pitää kyseistä esitystä siinä mielessä performanssitaitteena, että sitä valmistellaan huolella, mutta ei poissulje sen luokittelemista kulttuurihäirinnän alle. Salomäki ei siis vierasta aktivismi-sanaa ja hän myöntää haluavansa taiteellaan vaikuttaa ihmisiin. Missä kulkee taiteen ja propagandan välinen ero? ”Toisaalta, onko sillä väliä. Mulle sillä ei henkilökohtaisesti ole niin väliä.” (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

5.6 Parempi tulevaisuus ilmastonmuutosaiheiselle teatterille

Tässä luvussa tarkastellaan, millaiset olosuhteet tukevat ilmastonmuutosaiheisen esittävän taiteen tekemistä. Millaisia kontakteja tarvitaan? Entä voiko ajatella aiheesta syntyvän esityksiä vapaaehtoistyönä?

5.6.1 Mitä tarvitaan ilmastonmuutosaiheisen teatterin tekemiseen?

ArtSensellä ajatus Ilmastoteatterista syntyi, koska jotkut ryhmän jäsenet kokivat ilmastonmuutoksen sydämen asiakseen. Nämä henkilöt, muun muassa Vera Kiiskinen, johdivat käsikirjoitusprosessia. Lähtöidean lisäksi tarvittiin yhteistyötahoja. Ryhmällä oli taiteellinen työväline, mutta jotta esitys syntyi, tarvittiin faktatietoja.

Tarvitaan tieteen tukea siihen, tutkimuksia, sitä ajankohtaista tietoa, jotta me ymmärretään, että mistä lähtökohdista käsin me lähdetään sitä juttua rakentamaan. Eli silloin se yhteistyö näiden ihmisten kanssa, asiantuntijoiden kanssa on ihan ehdoton, niinku tosi tärkeätä. Sitten on tietysti se että keille me tehdään sitä, tarvitaan kumppaneita joille me voidaan pilotoida näitä esityksiä, ettei se jää niinku yhdeksi kerraksi, tai jonnekin seinien sisälle, vaan millä tavalla me pystytään sitä sitten levittämään. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Muita yhteistyökumppaneita, joita ArtSense tarvitsi, olivat liike-elämän asiantuntijat jotka antoivat tietoa siitä, millä lailla yrityksiin voi vaikuttaa, eli miten suuret muutokset yrityksissä yleensä tapahtuvat. Jos joku saa idean ruohonjuuritasolla, miten ideat hyväksytään, miten sijoittajat suhtautuvat muutosideoihin, miten rahoitus on syytä huomioida? (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rahoituksen saaminen työskentelylle on tärkeää. Kaikki haastatellut ovat tehneet joi-tain hankkeita ilmaiseksi, koska ovat kokeneet asian tärkeäksi, mutta ilmaistyön tulisi olla satunnaista. Kun teatterialan opiskelija valmistuu, hän ei mielellään enää tee ilmaisia työharjoitteluita. Yrittäjän tulee tuottaa voittoa, muuten ei ole yritystoimintaa. Vapaaehtoisen työskentelyn rajanveto voi olla haastavaa. Esimerkiksi Rosa Autio kertoo:

Ehkä se on sit just raskasta järjestötoiminnassa, että helposti siinä voidaan jotenkin vedota siihen sun omaantuntoon. Ja sit jos omatunto on ... tai se et osaa ko asettaa niitä rajoja itelleen; jos se on haasteellista, niin kuin vaikka mulle, niin sit se on kyllä tosi raskasta ja sit siinä menee sekaisin se että onko tää nyt työtä vai kenelle mä tätä teen. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Autio lisää, että palkan ei tarvitse olla iso, jotta hän kokee sen merkitykselliseksi. Käytännössä palkka on usein saattanut olla niin pieni, että sillä ei kateta kaikkia työtunteja, mutta Autio antaa mieluummin osan tunneista ilmaiseksi kuin työskentelisi kokonaan vapaaehtoisperiaatteella. Tosin hän taipuu myöntämään, että jos projekti olisi tarpeeksi kiinnostava, hän saattaisi pyörtää periaatteestaan:

Kyllä mäkin nyt lähtisin johonkin produktioon jos se on ihan sairaan kiinnostava, tekeen ilmaiseksi. Et vaikka sanoin äsken etten tekisi vapaaehtoistyötä niin... Jos se on semmosta työtä, mitä mä tekisin... joka on juuri sitä mitä mä haluan tehdä, niin tottakai. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Se vaatisi kuitenkin ehdottomasti sitä, että hän saisi keskittyä ammattitaitonsa ytimeen, eikä joutuisi tekemään itselleen epämieluisempia tuotannollisia ja viestinnällisiä tehtäviä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Mitkä tahot voivat rahoittaa ilmastoaiheista teatterityöskentelyä? Sonja Salomäki on saanut apurahan Koneen säätiöltä, joka on viime vuosina tukenut paljon muutakin ilmastomuutokseen liittyvää taiteellista työskentelyä. Hän pitää todella arvokkaana, että hänellä on mahdollisuus keskittyä taiteelliseen työskentelyyn. ArtSensen toiminta perustuu tuotteen myymiseen asiakkaille, joita ovat yritykset. ArtSenselle ensimmäinen yrityskumppani esitystä toteutettaessa oli Sitra, jolla oli käynnissä hanke *Hiilineutraali teollisuus*. Ensimmäinen pilottiesitys toteutettiin Sitran tilaisuudessa kesällä 2015. Keväälle 2016 on jo pari esitystä tiedossa: yhdessä yrityksessä ja Porvoon kehitysyrityksen Posintran Tulevaisuuspäivässä. Teatteri-ilmaisun ohjaajana Rosa Autio on sisäistänyt ajattelutavan, että koska taiteesta voivat hyötyä hyvin monenlaiset tahot, myös monet eri tahot voivat rahoittaa työskentelyn:

Tavallaan kaikki on mahdollista - kun vaan tekee. Jos tekee yritysten kaa, voi hakea rahoitusta yrityksiltä, jos tekee kunnan tasolla, voi hakea rahoitusta kunnalta, jos tekee kaupungin kaa, voi hakea rahoitusta kaupungilta. Jos tekee yksityishenkilönä, voi hakea apurahaa itselle tai työryhmänä. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Ilmastomuutosaiheisen teatterin tekeminen käy siis työstä siinä missä minkä tahansa aiheen parissa työskenteleminen. Aihe voi kuitenkin avata rahoituskanavia ihan uusista suunnista, jotka ovat kiinnostuneet teatterikeinojen tuomasta lisäarvosta omalle hankkeelleen tai liiketoiminnalleen. Hedelmällistä voi olla myös yhteistyö asiantuntijoiden, tutkijoiden tai järjestöjen kanssa.

5.6.2 Millaista tukea toivoisit taiteilijoiden ilmastotyöhön?

Niina Nurminen toteaa, että olisi mukava osallistua tilaisuuteen, jossa pääsisi kuulemaan muiden ilmastotyötä tekevien tahojen töistä, oli kyse sitten taiteilijoista tai ympäristöjärjestöistä. Järjestäjänä voisi olla jokin neutraali sitoutumaton taho, esimerkiksi tiedekeskus Heureka, joka on profiloitunut muun muassa tulevaisuuden tutkimisessa. Nurminen ideoi myös ilmastoteemaista tapahtumaa tai teemavuotta, johon kaikki Suomen teatterit osallistuisivat. Teatterit voisivat suunnitella ohjelmistonsa teeman mukaisesti. Jos kaikki teatterit yhdistäisivät voimansa ja resurssinsa, voisi saada aikaan näyttävän tapahtuman. Se kantaisi viestiä siitä, että ilmastomuutos koskee kaikkia ja ratkaisu on silloin yhteistyö. (Nurminen, haastattelu 11.3.2016.)

Rosa Autio kokee, että nuorille pitäisi tarjota ilmastokasvatusta, joka perustuisi jollekin muulle kuin PowerPoint -esityksille. Erilaiset toiminnalliset keinot voisivat olla tehokkaita. Koulumaailmassa olisi siis tilausta taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäville ilmasto-lähetille. Toinen asia mihin Autio kiinnittäisi huomiota on viihde, esimerkiksi television tarjonta. Ilmastonmuutos ja sen vaatimat toimenpiteet pitäisi saada näkyvämmiin esille, eikä tarjota televisioviihteessä elämäntapaa, joka johdattaa ihmiset päivittäiseen käyttäytymiseen, kuten liialliseen kuluttamiseen. (Autio, haastattelu 11.3.2016.)

Sonja Salomäki toivoo Suomen taidekentältä ylipäänsä enemmän kannanottoja ilmastonmuutosaiheesta. Jonkinlaista Yes Men -henkistä toimintaa hän toivoisi myös näkevänsä. Yes Men on yhdysvaltalainen aktivistiryhmä, jonka jäsenet tekeytyvät eri organisaatioiden edustajiksi, pääsevät sitä kautta erilaisiin tilaisuuksiin puhumaan ja hyödyntävät tilaisuutta tuodakseen esiin yritysten toiminnan epäkohtia satiirisin keinoin. (The Yes Men.) Salomäki ehdottaa myös ilmastonmuutosaiheista taidefestivaalia, joka voisi koota toimijoita yli taiderajojen. Hän kokee, että aiheen tuominen esille viihtyisällä, jopa viihteellisellä tavalla, voisi saada aivan uusia ihmisiä aiheen pariin. Salomäki pohdii, voisiko jokin taiteen kattojärjestö, esimerkiksi Taiteen keskustoimikunta järjestää seminaarin aiheesta. Tai voitaisiinko peräti nimittää ilmastonmuutosläänintaitelijaa? (Salomäki, haastattelu 10.3.2016.)

6 Pohdintaa

Tämä tutkimus antaa toivoa osoittaessaan, että ilmastonmuutos on hyvin monen mielestä tärkeä aihe. Se myös vahvistaa, että teatteri antaa hyvät välineet työskennellä tällaisen aiheen parissa. Ilmastonmuutosaiheiset produktiot jäävät kuitenkin helposti yksittäistapauksiksi, joista edes muut samasta aiheesta kiinnostuneet teatterintekijät eivät välttämättä saa kuulla. Nähdäkseni kaivataan kokoava taho, jonka kautta yksittäiset esitykset pääsisivät osaksi suurempaa kokonaisuutta. Kyseessä voisi olla – osin haastateltavieni ehdotuksia lainaten – esimerkiksi festivaali, seminaari, julkaisu tai verkkosivut. Onneksemme yksi tällainen kokoava tapahtuma on jo tiedossa lähitulevaisuudessa: syyskuussa 2016 Porissa järjestetään vapaiden ammattiryhmien teatterifestivaali Lainšuojujattomat, jonka pääteemoina tänä vuonna ovat ilmastonmuutos ja maahanmuutto (Rakastajat-teatteri 2016).

Tutkimukseni perusteella teatterintekijöiden suhde ympäristöjärjestöihin on ristiriitainen. Selvästikään teatterialan ihmiset eivät ole aina kovin hyvin perillä järjestötoiminnasta ja myöskään järjestökenttä ei osaa hyödyntää taiteilijoiden työpanosta. Osittain kyse voi olla rahoituksesta: järjestöillä harvemmin on varaa maksaa taiteilijalle palkkaa, jolloin taiteilija ei voi panostaa työhön täysipainoisesti. Taiteilijoiden toimeentulo on muutenkin usein haastavaa. Harva taiteilija on säännöllisessä hyvätuloisessa päivätyössä, jonka ohella voisi ”harrastaa” hyväntekeväisyyttä yhdistyksessä. Oman työnsä arvostuksen puolesta on taisteltava ja riittävää korvausta vaadittava yhä uudestaan. Teatteri vaatii myös tyypillisesti useita esiintyjiä sekä muiden alojen osaajia, joiden rekrytointi ilmaiseksi esityksen vaatimaan harjoitusprosessiin voi olla haastavaa. Osa haastatelluista koki monet ympäristöjärjestöt etäisiksi ja toistensa kanssa kilpaileviksi tahoiksi, jotka tuhlaavat resurssejaan sen sijaan että tekisivät yhteistyötä. Kenties ilmastonmuutoksen kanssa työskentelevien järjestöjen olisi syytä tulla vielä selkeämmin yhdeksi rintamaksi ja tiedottaa toiminnastaan paremmin. Yhtenä tällaisena yhteishengen puhaltajana toimii viikonlopun mittainen puheenvuoroista ja työpajoista koostuva Power Shift -tapahtuma, jonka järjestäjänä toimii 350 Suomi, joka on osa kansainvälistä 350.org-liikettä. Heidän omien sanojensa mukaan:

Power Shift Suomi on tapahtuma kaikille, joiden mielestä ilmastonmuutos on otettava vakavasti ja on aika siirtyä kestävään yhteiskuntaan. Tavoitteenamme on tarjota puitteet konkreettiselle toiminnalle, keskustelulle ja suomalaisen ilmastotoiminnan kehittämiseksi sekä suunnittelulle. (350 Finland.)

Vuoden 2015 Power Shiftissä oli yhtenä työpajavaihtoehtona luovan vaikuttamisen raide, jossa tutustuttiin kulttuurihäirinnän muotoihin vastamainontaan perehtyneen Voima-lehden toimittajan Jari Tammisen johdolla. Viikonlopun aikana monet järjestöt ja kampanjat ympäri Suomen esittelivät toimintaansa ja houkuttelivat ihmisiä mukaan. Vuonna 2016 Power Shift järjestetään syys-lokakuun vaihteessa Forssassa.

Toinen esimerkki eri järjestöjen yhteistyöstä on sivusto ilmasto.org, jolla on yhdeksän taustajärjestöä. Sivusto tarjoaa tietoa ilmastonmuutoksesta, vaikuttamiskeinoista, Ilmari-ilmastokasvatuksesta ja ilmastopolitiikasta. Esimerkiksi YK:n Pariisin ilmastokokouksen aikana sivustolla oli blogi, jossa seurattiin neuvotteluiden etenemistä. Ympäri Suomen tapahtuvia ilmastoaiheisia tapahtumia puolestaan kartoittaa Ilmastovanhempien ylläpitämä ilmastotapahtumien tapahtumakalenteri (<http://ilmastovanhemmat.fi/ilmastotapahtumat/>). Teatteria kalenterissa edustavat tätä kirjoitettaessa Rospuuttoryhmän *Elonkehä*-esitykset Helsingin Stoassa. Muita teatteriesityksiä siellä ei vuodelle 2016 näkynyt. Olisiko mahdollista kannustaa teatterintekijöitä ilmoittamaan ilmastoaiheisista esityksistään kyseiseen kalenteriin? Vai olisiko hyödyllistä perustaa peräti

omat verkkosivut ilmastonmuutoksen parissa työskenteleville taiteilijoille? Esityskalenterin lisäksi sivusto voisi toimia markkinointikanavana taiteilijoille ja heidän esityksilleen. Mukana voisi olla monipuolisesti eri taiteen alojen edustajia ja heidän töitään.

Ilmastonmuutos on haastattelutulostenkin perusteella ahdistava ilmiö. Mielestäni oli kannustavaa kuulla, että omaa ahdistustaan voi lievittää nimenomaan sillä, että toimii tärkeäksi kokemansa asian puolesta. Tästä kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä. Ei siis kannata kääntää selkäänsä ja yrittää unohtaa, vaan tuoda oma panoksensa taisteluun. Haastateltavat pitävät tärkeänä, että he saavat hyödyntää nimenomaan omaa ammattitaitoaan. Ei tarvitse ensin hankkia uutta koulutusta, vaan toimiin voi ryhtyä saman tien, niillä tiedoilla ja taidoilla joita itsellä on jo hallussa. Haastateltavat ovat myös armollisia itselleen ja muille: he sallivat itselleen satunnaisia irtiottoja ilmastoystävällisestä elämäntavasta eivätkä halua saarnata muille oikeasta elämäntavasta. Heillä on kuitenkin selkeä käsitys siitä, mitä toimia ilmaston pelastaminen vaatisi, niin poliitikkojen, yritysten kuin yksityisihmisten kohdalla.

Tässä on yksi ilmastonmuutoksen haasteista: tietoa on paljon tarjolla, mutta se ei muutu teoksi. Tutkijat ovat jo monta vuotta esittäneet selkeitä lukuja vaadituista päästörajouksista. Tiedotusvälineet ovat välittäneet kansalaisille myös tietoa siitä, miten jokainen voi vähentää omaa hiilijalanjälkeään. Tarvittavat toimenpiteet ovat hyvin konkreettisia, mutta niiden vaatiminen koetaan helposti yksilönvapauksien rikkomiseksi. Yrityksiä ei saada tekemään suuria muutoksia, koska päättäjät eivät laadi tarpeeksi rohkeita lakeja ja kansalaiset ovat laiskoja näkemään vaivaa arkivalintojensa eteen saatikka vaatimaan poliitikoilta tai yrityksiltä mitään. Ihmiset valitsevat mukavimman vaihtoehdon. Ilmastoalinnat pitäisi tehdä sekä helpoiksi että ainoiksi mahdollisiksi.

Tämän tutkimuksen myötä minusta on alkanut tuntua, että Suomessa olisi tilaa toiminnalle, joka yhdistäisi esittävän taiteen eri muotoja kansalaisaktivismiin. On toki arvokasta herättää ihmisissä ajatuksia teatterikatsomon penkeissä ja antaa heidän rauhassa kasvaa kohti parempia valintoja. On myös järkevää rohkaista yrityksiä esittelemällä heille, miten ilmastoystävälliset strategiat voisivat heilläkin olla mahdollista. On eittämättä merkityksellistä kasvattaa uusia sukupolvia aktiivisiksi toimijoiksi, jotka tulevat ajatelleeksi valintojensa ympäristövaikutuksia. Mutta meillä on myös kiire: ilmastonmuutos vaatii jättimäisiä muutoksia maailmassa heti tänä vuonna. Siksi tarvitsemme suoraa toimintaa, joka ei pysyttele kohteliaalla etäisyydellä vaan menee sinne, missä ilmastolle viitataan kintaalla.

Anu Koskinen toteaa suomalaisten taiteilijoiden olevan erittäin kuuliaisista ja tottelevaisista. Tämä näkyy siinä, että ei uskalleta tehdä kantaottavaa taidetta, joka saatettaisiin leimata taideyhteisössä naiiviksi ja pateettiseksi. Koskinen arvelee taustalla olevan traumoja 1970-luvun suomalaisesta teatterista, jossa aatteen palo merkitsi mustavalkoista, Neuvostoliittoa ihannoivaa maailmankuvaa. Mielikuva rivistä, jossa seisotaan nyrkit pystyssä, tuntuu aikansa eläneeltä. (Koskinen 2016.) Nykypäivänä teatterintekijä on usein yksiselitteisiä totuuksia välttävä moniäänisyyden kannattaja. Koen oman sukupolveni myös välttelevän antautuvaa omistautumista yhdelle ryhmälle. Jokainen rakentaa identiteettiään monista eri palasista: sosiaalisessa mediassa saatetaan osoittaa tukeaan asioille, mutta tapahtumiin ei viitsitäkään osallistua. Asioihin sitoudutaan projektiluontoisesti, yhteisöllisyys on pop up -luonteista.

Toki ajastamme löytyy myös kriittisiä esiintuloja taiteen sunnalta. Taiteilija Jani Leinonen, joka sai julkisuutta kidnapattuaan ja teloitettuaan Ronald McDonald -patsaan, perusti vuonna 2015 Kiasmaan *Tottelemattomuuskoulun*, jolla hän pyrki herättämään ihmiset passiivisen kuluttajan roolista kyseenalaistamaan ympärillä tapahtuvia asioita. Hänen mukaansa tottelevaisuus johtaa maailmassa moniin pahoihin asioihin ja tottelemattomuus voi olla keino lopettaa ne. (Mankkinen 2015.) *Tottelemattomuudesta* on myös Mohandas Gandhin kirjoituksia kokoavan suomenkielisen teoksen nimi. Gandhi harjoitti väkivallatonta vastarintaa, joka perustui kansalaisten passiiviseen tottelemattomuuteen ja sen seurausten hyväksymiseen. (Gandhi 2003.)

Opinnäytteeni ohjaava opettaja kehotti minua tutustumaan The Laboratory of Insurrectionary Imagination -nimiseen tekijäryhmään. Se yhdistää kapinallisen vastarinnan mielikuvitukseen ja luovuuteen. Kyseinen löyhä erimaalaisista ystävyksistä koostuva kollektiivi pyrkii tuomaan taiteilijat ja aktivistit yhteen tavoitteenaan toteuttaa luovia kansalaistottelemattomuuden tekoja. (Hopkins 2015.) Perustajajäsenet John Jordan ja Isabelle Frémeaux perustelevat haastattelussaan, miksi he yhdistävät taiteen ja aktivismin maailmat. Yleistyksen mukaan – jonka he itsekkin myöntävät kärjistetyksi stereotyyppiseksi – taiteilijat osaavat käyttää mielikuvitustaan, ajatella luovasti totuttujen mallien ulkopuolella, mutta he ovat usein keskittyneet itseensä ja omaan työhönsä eivätkä sitoudu yhteiskunnalliseen muutokseen. Taiteilijat ovat tottuneet siihen, että yhteiskunnallisuus tapahtuu representaation kautta: sitä kautta, että ihmisille näytetään kuvina, mikä kaikki on maailmassa pielessä. Aktivistit puolestaan ovat omistautuneita, kriittisiä, tottuneita yhteistyöhön, mutta heidän toimintatapansa ovat usein tylsiä, vanhanaikaisen propagandistisia. Aktivistit saattavat uskoa, että luvut riittävät saamaan ihmiset puolel-

leen. Tarvitaan kuitenkin tunteiden herättämistä: toivoa, halua ja visioita paremmasta. Laboratory of Insurrectionary Imagination pitääkin tärkeänä pelkän vastustamisen asemesta tarjota myös vaihtoehtoja totutuille elämäntavoille kuten kapitalismille, esimerkiksi permakulttuurin kautta. Permakulttuurissa pyritään luontoa tarkkailemalla kohti kestäväää elämäntapaa. (Kwakkenbos 2011.)

Yksi ilmastotoimijoita jakava kysymys on ideologinen. Onko parempi toimia jo olemassa olevan yhteiskuntajärjestelmän sisällä, ”viherryttää” maailmassamme jo vallitsevia rakenteita, uskoa nykyisten markkinarakenteiden ja poliittisen päätöksentekokoneiston kykenevän tarvittaviin uudistuksiin? Vai onko uskallettava unelmoida riittävän suuresti ja rakentaa utopia puhtaalta pöydältä? Naomi Klein vastustaa nykyistä vapaisiin markkinoihin luottavaa julkisen sektorin yksityistämistä ja perustelee valtion sääntelyn olevan tarpeellista asioissa, joissa voittojen maksimoinnin ei tule olla etusijalla (Klein 2015, 111–136). Hän muun muassa esittelee tutkimuksia, jotka todistavat yksityisten yritysten ja markkinoiden olevan tehottomia riittävän ripeässä siirtymisessä uusiutuviin energiamuotoihin (Klein 2015, 116). Hän peräänkuuluttaa pitkän tähtäimen yhdyskuntasuunnittelua ja vaikutusvaltaisten yritysten pitämistä ruodussa (Klein 2015, 136). Klein korostaa, ettei pidä pyrkiä ”ainoastaan lakien vaan myös ajatustapojen muuttamiseen” (Klein 2015, 504). Vaihtoehtoisten poliittisten ideoiden lisäksi tulisi tuoda julki vaihtoehtoinen maailmankuva, joka perustuisi ”keskinäisriippuvuuteen äärimmäisen individualismin sijaan, vastavuoroisuuteen ylivallan sijaan ja yhteistyöhön hierarkian sijaan” (Klein 2015, 505).

Maailman uudelleen rakentaminen liittyy arvojen uudelleen arviointiin. Paavi Franciscus kirjoittaa vuonna 2015 julkaistussa kiertokirjeessään *Laudato si'* huolestaan ihmisten sisäisen rauhattomuuden tähden: ”Monet ihmiset kokevat syvää epätasapainoa, joka ajaa heitä tekemään asioita vauhdilla tunteakseen itsensä työllistetyiksi, jatkuvassa kiireessä, joka saa tullaamaan jalkoihinsa kaiken ympärillään olevan.” (Franciscus 2015, 141.) Paavi peräänkuuluttaa viimeisen vuosisadan aikana väheksytyjä kohtuullisuuden ja nöyryyden arvoja:

”—pelkästään ekosysteemien koskemattomuudesta puhuminen ei enää riitä. On oltava rohkeutta puhua ihmiselämän koskemattomuudesta, välttämättömyydestä edistää ja yhdistää kaikkia suuria arvoja. Nöyryyden katoaminen ihmisestä, jota liikaa kiehtoo mahdollisuus hallita kaikkea rajoituksetta, voi vain vahingoittaa yhteiskuntaa ja ympäristöä.” (Franciscus 2015, 140.)

Kohtuullisuus tarkoittaa että ihminen elää hetkessä ja arvostaa elämässään olevia asioita sen sijaan että etsisi aina vain sitä, mitä hänellä ei vielä ole. Kun oppii nauttimaan

yksinkertaisemmista asioista, tyydyttämättömiä tarpeita on vähemmän, väsymys ja ahdistus vähenevät. (Franciscus 2015, 139–140.) On hyvin kannustavaa, että paavin kaltainen uskonnollinen johtaja on kirjoittanut 155 sivua estääkseen ”yhteisen kotimme tuhoutumisen”.

”Ole itse se muutos, jonka toivot maailmassa näkeväsi” on suosittu aforismi, jonka on valheellisesti väitetty olevan Gandhin. Vaikka hän ei olisi sanatarkasti näin muotoillut, hän on kuitenkin kirjoittanut, että ihmisen tulisi muuttaa itseään, jotta maailma muuttuisi, ja ettei tulisi odottaa, mitä muut tekevät (Gandhi 2003). Rosa Autio totesi haastattelunsa alkupuolella, että jos hän, joka on niin valveutunut, ei tee mitään, kuka sitten tekee. Sonja Salomäki haluaa taiteellaan aktivoida muitakin ja hälventää pelkoja, jotka lamaannuttavat. Niina Nurminen rohkaisee yrityksiä olemaan ensimmäisiä tiellä kohti kestäväää tulevaisuutta. Kyse on usein rohkeudesta ottaa ensimmäiset askeleet toiminnan polulla. Tilanteessa, jossa toimimattomuus johtaa varmaan katastrofiin, toivon niiden askeleiden muuttuvan rivakaksi marssiksi ja polun valtatieksi, jolle yhä useampi liittyy.

Lähteet

Aava – merenranta-äytelmä. Ylioppilasteatteri. Historia. Esitysarkisto. Luettavissa osoitteessa <<http://www.ylioppilasteatteri.fi/pub/historia/aava.html>>. Luettu 16.4.2016.

Actvise 2010–2012. Forum-teatterihanke. Kurssimateriaali – Opas forum-teatterin ja digitaalisen median yhdistämiseen. Videnscenter for Integration, Ungdommens Uddannelses Vejledning, Hammersmith&Fulham, Humanistinen ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa <[http://www.adam-europe.eu/prj/8210/prj/17.b%20Training%20Course%20materials%20\(FI\).pdf](http://www.adam-europe.eu/prj/8210/prj/17.b%20Training%20Course%20materials%20(FI).pdf)>. Luettu 6.4.2016.

Arons, Wendy & May, Theresa J. 2012. Introduction. Wendy Arons ja Theresa J. May (toim.): Readings in Performance and Ecology. New York: Palgrave Macmillan. 1-10.

Besel, Richard D. ja Blau, Jnan A. 2014. Introduction: Performance on Behalf of the Environment. Richard D. Besel ja Jnan A. Blau (toim.): Performance on Behalf of the Environment. Lanham: Lexington. 1-6.

Bodkin, Alison 2014. Eco-Comedy Performance: An Alchemy of Environmentalism and Humor. Richard D. Besel ja Jnan A. Blau (toim.): Performance on Behalf of the Environment. Lanham: Lexington. 51-72.

The BodyBuilding Project: Acclimatization. /teatteri.nyt 14.10–18.10.2015. Kiasma-teatteri. Luettavissa osoitteessa <<http://teatterinyt.fi/TheBodyBuildingProject>>. Luettu 16.4.2016.

Brecht Forum. Luettavissa osoitteessa <<https://brechtforum.org/aboutforum>>. Luettu 13.4.2016.

Climate Leadership Council. Luettavissa osoitteessa <<http://clc.fi/>>. Luettu 12.4.2016.

Elovirta, Arja 2008. Kuinka elää ekologisesti. Taide, 2/2008, 28-50. Luettavissa osoitteessa <http://www.taidelehti.fi/arkisto/taide_2-08/artikkelit_2-08/kuinka_elaa_ekologisesti/kestavasta_taideesta.274.blog>. Luettu 28.2.2016.

Esitys merinäköalalla (koiran kanssa/koiralle) – II muistio ajasta (2008). Esitykset. Tuijakokkonen.fi. Luettavissa osoitteessa <<http://tuijakokkonen.fi/fi/esitykset/esitys-merinakoalalla-koiran-kanssa-koiralle-ii-muistio-ajasta/>>. Luettu 16.4.2016.

Franciscus 2015. Laudato si'. Yhteisen kotimme hoitamisesta. Paavi Franciscuksen kiertokirje 24.5.2015. Vantaa: Katolinen tiedotuskeskus.

Freeman, Sara 2012. British Alternative Companies and Antinuclear Plays: Eco-conscious Theater in Thatcher's Britain. Wendy Arons ja Theresa J. May (toim.): Readings in Performance and Ecology. New York: Palgrave Macmillan. 127-136.

Frilander, Jenni 2015. Pakolaisaalto on vasta alkusoittoa tulevasta. Ylen verkkosivut 12.9.2015. Luettavissa osoitteessa <http://yle.fi/uutiset/pakolaisaalto_on_vasta_alkusoittoa_tulevasta/8300076>. Luettu 30.3.2016.

Gandhi, Mohandas 2003. Suomentaneet ja toimittaneet Eila Salomaa ja Jukka Viitaniemi. Kustannus Oy Taifuuni. Painatus: Kirjakas Ky, 2003.

Globen uupuneet. Ilmastokasvatuskiertue 2010–2012. Luettavissa osoitteessa <https://asiakas.kotisivukone.com/files/teatteri2.0.ota.fi/kuvat/Globen_uupuneet/gu.pdf>

Haapanen, Irmeli 2013. Harmaan meren laulut tempaavat mukaansa. Turun Sanomat 18.2.2013. Luettavissa osoitteessa <<http://www.ts.fi/kulttuuri/nayttamotaide/452136/Harmaan+meren+laulut+tempaavat+mukaansa>>. Luettu 16.4.2016.

Heimonen, Ida 2009. Kiinalainen teatteri ja näyttelijä 1900–1949. Kandidaatintyö. Itä-Aasian tutkimus. Helsingin yliopisto.

Honkanen, Virpi 2013. Puvustusprosessin hiilijalanjälki. Opinnäytetyö. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu, Muotoilun koulutusohjelma. Luettavissa osoitteessa <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305209624>>. Luettu 28.2.2016.

Hopkins, Rob 2015. Isabelle Frémeaux, John Jordan and the rise of the insurrectionary imagination 2.4.2015. Transition Network 2013. Luettavissa osoitteessa <<https://www.transitionnetwork.org/blogs/rob-hopkins/2015-04/isabelle-fr-meaux-john-jordan-and-rise-insurrectionary-imagination>>. Luettu 16.4.2016.

Ilmari-kouluvierailut. Tulevaisuus ei tapahtu, se tehdään! – Ilmarin kasvatukselliset tavoitteet. Ilmasto.org. Luettavissa osoitteessa <<http://ilmasto.org/ilmari-ilmastokasvatushanke/tulevaisuus-ei-tapahdu-se-tehdaan-ilmarin-kasvatukselliset-tavoitteet>>. Luettu 16.4.2016.

Ilmasto-opas. Ilmastonmuutos ilmiönä. Luettavissa osoitteessa <<http://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/ilmio/-/artikkeli/962d9aa2-e7e3-4df5-89a2-9f1f653e0d4e/ilmastonmuutos-ilmiona.html>>. Luettu 30.3.2016.

Isomäki, Risto 2005. Sarasvatin hiekkaa. Helsinki: Tammi.

Klein, Naomi 2015. Tämä muuttaa kaikein. Kapitalismi vs ilmasto. Suomentaneet Teppo Eskelinen, Kaj Lipponen ja Henri Purje. Nørhaven: Into.

Koskinen, Anu 2015. Ecological Crises and Theatre. Drama – Nordisk Dramapedagogisk Tidsskrift 3/2015. 28-29. Luettavissa osoitteessa <<http://dramaogteater.no/wp-content/uploads/2015/12/Drama-03-2015-lowres.pdf>>. Luettu 28.3.2016. – 2016. Suullinen tiedoksianto 2016.

Kwakkenbos, Lars. Foreign Policy in Focus 20.1.2011. Luettavissa osoitteessa http://fpif.org/art_activism_and_permaculture/. Luettu 2.4.2016.

Laakso, Tiina 2011. Laiva lähtee hyppää mukaan. Satakunnan Työ [s.a.]. Luettavissa osoitteessa <<http://www.porinteatterinuoret.net/arkkiarvostelu.pdf>>. Luettu 16.4.2016.

Mankkinen Jussi 2015. Yle verkkosivut 27.8.2015. Ronald McDonalidin kidnapannut taiteilija Jani Leinonen: Tottelemattomuus on ainoa keino muuttaa maailmaa. Luettavissa osoitteessa http://yle.fi/uutiset/ronald_mcdonaldin_kidnapannut_taiteilija_jani_leinonen_tottelemattomuus_on_ainoa_keino_muuttaa_maailmaa/8255842. Luettu 2.4.2016.

May, Theresa J. 2014. Indigenous Theatre in Global Times: Situated Knowledge and Ecological Communities in *Salmon Is Everything* and *Burning Vision*. Richard D. Besel ja Jnan A. Blau (toim.): Performance on Behalf of the Environment. Lanham: Lexington. 193-209.

Nauha, Tero 2008. Esitys ekosysteeminä. *Taide*, 2/2008, 44-49. Luettavissa osoitteessa <<http://teronauha.com/esitys-ekosysteemina-taide-lehti-22008/>> Luettu 28.2.2016.

Niemelä, Ina 2013. Valon ja kuvan esteettinen logiikka esityksessä Sarasvatin hiekkaa : opinnäytteen taiteellisen osion esittely ja reflektointi sekä pohdintoja vaikuttavasta teatterista. Maisterin opinnäytetyö. Helsinki: Teatterikorkeakolu, Valosunnittelun maisteriohjelma. Luettavissa osoitteessa <<http://hdl.handle.net/10138/38240>>. Luettu 28.2.2016.

O'Shea, Meg 2012. Bikes, Choices, Action! Embodied Performances of Sustainability by a Traveling Theater Group. Wendy Arons ja Theresa J. May (toim.): Readings in Performance and Ecology. New York: Palgrave Macmillan. 137-145.

Porkola, Pilvi 2013. Tehdään toisin, ajatellaan toisin. *Esitys* 3/2013 (22). Luettavissa osoitteessa <<http://esitys.todellisuus.fi/32013-paakirjoitus-tehdaan-toisin-ajatellaan-toisin/>>. Luettu 28.2.2016.

Rakastajat-teatteri 2016. Lainšuojojattomat 2016. Luettavissa osoitteessa <http://www.rakastajat.fi/lainssuojattomat-2016>. Luettu 1.4.2016.

Rospuutto. Elonkehä – Laulumme täytyy muuttua (jotta me voisimme muuttua). Luettavissa osoitteessa <<http://www.rospuutto.com/?p=897>>. Luettu 16.4.2016.

Ryan, Courtney 2014. Puppet Planets and Spirit Soldiers: Staging Ecological Representations in *Baby Universe* and *Forgotten World*. Richard D. Besel ja Jnan A. Blau (toim.): Performance on Behalf of the Environment. Lanham: Lexington. 235-257.

Sari Palmgren: The Earth Song. Luettavissa osoitteessa <<http://www.zodiak.fi/kalenteri/earth-song>>. Luettu 16.4.2016.

Sari Palmgren: The Earth Song (2016). Luettavissa osoitteessa <<http://www.zodiak.fi/kalenteri/earth-song-2016>>. Luettu 16.4.2016.

Schultz, Ray ja Larson, Jess 2014. Staging Sustainable Shakespeare: "Greening" the Bard While Advancing Institutional Mission. Richard D. Besel ja Jnan A. Blau (toim.): Performance on Behalf of the Environment. Lanham: Lexington. 211-234.

Seppälä, Pauliina 2013. Kohti osallistumisen kulttuuria. *Esitys* 3/2013 (22). Luettavissa osoitteessa <<http://esitys.todellisuus.fi/kohti-osallistumisen-kulttuuria/>>. Luettu 28.2.2016.

Standing, Sarah Ann 2012. Earth First!'s "Crack the Dam" and the Aesthetics of Ecoactivist Performance. Wendy Arons ja Theresa J. May (toim.): Readings in Performance and Ecology. New York: Palgrave Macmillan. 147-155.

Säkö, Maria 2014. Ilmastonmuutoksen uhasta kasvaa romanttinen tarina. *Helsingin Sanomat* 18.9.2014. Luettavissa osoitteessa <<http://www.hs.fi/arviot/teatteri/a1410926593912>>. Luettu 16.6.2016.

Talouselämä 2014. Nyt se on tutkittu: Suomalaiset uskovat ilmastonmuutoksen olevan totta. Talouselämä 10.7.2014. Luettavissa osoitteessa <<http://www.talouselama.fi/uutiset/nyt-se-on-tutkittu-suomalaiset-uskovat-ilmastonmuutoksen-olevan-totta-3459568>>. Luettu 16.4.2016.

Terry, David P. ja Todd, Anne Marie 2014. It's a Party, Not a Protest: Environmental Community, Co-Incident Performance, and the San José Bike Party. Richard D. Besel ja Jnan A. Blau (toim.): Performance on Behalf of the Environment. Lanham: Lexington. 10-26.

Thomas, Arden 2012. Stillness in Nature: Eeo Stubblefield's *Still Dance* with Anna Halprin. Wendy Arons ja Theresa J. May (toim.): Readings in Performance and Ecology. New York: Palgrave Macmillan. 113-124.

Tiainen, Kristiina 2016. Suullinen tiedoksiänto kirjoittajalle.

TINFO 2011. TINFO-tiedote 30/29.9.2011. Luettavissa osoitteessa <http://www.tinfo.fi/fi/TINFO-tiedote-30-29.9.2011#Uutisia30_5>. Luettu 11.4.2016.

Työpaja tulevaisuuden aktivisteille 2015. /teatteri.nyt 14.10–18.10.2015. Kiasma_teatteri. Luettavissa osoitteessa <<http://teatterinyt.fi/Workshop>>. Luettu 16.4.2016.

United Nations. Adoption of the Paris Agreement 2015. Framework Convention on Climate Change. FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1. Luettavissa osoitteessa <<http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09r01.pdf>>. Luettu 4.2.2016.

Valkoinen peura 2016. Kajaanin kaupunginteatteri. Luettavissa osoitteessa <<http://www.kajaani.fi/kajaaninteatteri/valkoinen-peura>>. Luettu 16.4.2016.

Viilivallankumous 2016. Ohjelmisto. Idea teatteri. Luettavissa osoitteessa <<http://www.ideateatteri.net/viilivallankumous.php>>. Luettu 16.4.2016.

White, Richard 1996. Are You an Environmentalist or Do You Work for a Living? William Cronon (toim.): Uncommon Ground – Rethinking the Human Place in Nature. New York/London: W.W. Norton & Company. 171-185. Luettavissa osoitteessa <<http://faculty.washington.edu/stevehar/White.pdf>> (luettu 28.3.2016).

The Yes Men. Frequently Asked Questions. Luettavissa osoitteessa <<http://theyesmen.org/faq>> Luettu 13.4.2016.

350 Finland. Power Shift Suomi. Luettavissa osoitteessa <<http://world.350.org/finland/kampanjat/power-shift-suomi/>>. Luettu 1.4.2016.

Haastattelut

Autio, Rosa 2016. Haastattelu: 11.3.2016.

Nurminen, Niina 2016. Haastattelu: 11.3.2016.

Salomäki, Sonja 2016. Haastattelu: 10.3.2016.

Haastattelukysymykset

Taiteilija

Miten päädyit tekemään taiteellisen teoksen, jonka aiheena on ilmastonmuutos?

Mikä on oma suhtautumisesi ilmastonmuutokseen?

(Pelko/taistelutahto/fatalismi/uteliaisuus/survivalismi tms.)

Oletko työskennellyt ekologisten kysymysten parissa aikaisemmin taiteen kautta?

Oletko ollut muulla tavalla aktiivinen ekologisten kysymysten suhteen?

Pidätkö itseäsi ympäristöaktivistina?

Kuuluuko taiteilijan, joka valitsee työhönsä ekologisen aiheen, elää itse ekologisesti?

Teos

Mikä on teoksesi kohderyhmä? Miten suuren yleisön arvoit teoksesi tavoittavan?

Kerro hieman teoksen syntyprosessista: miten aihe valikoitui? mitä materiaaleja olet käyttänyt teosta valmistellessa (tieteellistä kirjallisuutta tms)?

Onko teoksella tavoite/Toivotko teoksesi vaikuttavan yleisöön? Millä lailla toivot teoksesi vaikuttavan?

Otatko ympäristöasiat huomioon työskentelyn käytänteissä, esimerkiksi materiaalin käytössä tai energian kulutuksessa? Vähähiilisyys käytännössä?

Aihe

Miten määrittelisit itse teoksesi aiheen? Mikä on ilmastonmuutoksen rooli teoksessasi?

Onko teoksesi keinona antaa tieteellistä tietoa, haastaa toimimaan, pelotella dystopialla, vai jokin muu? Millä tavalla ilmastonmuutosta käsitellään teoksessasi? Millä tavalla ilmastonmuutos ilmenee teoksessa konkreettisesti?

Mitkä ovat mielestesi ilmastokatastrofin eskaloitumisen keskeiset syyt? Kuka on vastuussa?

Mitkä ovat mielestäsi ilmastokatastrofin keskeiset ratkaisu/ehkäisy/sopeutumiskeinot?

Tuoko teoksesi vastauksia siihen, miten ihmisten tulisi toimia vähentääkseen ilmastonmuutosta tai sopeutuakseen sen seurauksiin?

Oletko tutustunut ekologisen teatterin teorioihin, esim. ekokriittiseen dramaturgiaan?

Mikä on luonnon rooli teoksessasi? Miten luonto esitetään teoksessasi? Ovatko teoksessasi ihmiset keskiössä?

Esitetäänkö teoksessasi uhkakuva siitä, miten huonosti asiat voivat mennä, jos ilmastomuutosta vastaan ei taistella tosissaan riittävän varhaisessa vaiheessa?

Taidekenttä

Voiko taiteella vaikuttaa ekologisiin kysymyksiin?

Voiko taiteella olla yhteiskunnallista vaikutusta suhteessa ilmastonmuutokseen? Millä tavalla?

Millaista taidetta toivoisit pääseväsi jatkossa tekemään tai näkemään suhteessa ilmastonmuutokseen?

Tulisiko teatteriammattilaisten tehdä systemaattisesti työtä ilmastonmuutosta vastaan?

Kun maailma on ilmastonmuutoksen vaikutuksen alaisena, mikä on mielestäsi teatterintekijän tehtävä?

Mitä taiteellisia jatkosuunnitelmia sinulla on? Millaisia teoksia haluaisit jatkossa tehdä?

Lista ilmastonmuutosaiheisista teatteriproduktioista Suomessa

2006

Aava – merenranta-äytelmä

Ylioppilasteatterin 80-vuotisjuhlanäytelmä Mustikkamaalla. Ohjaus Salla Taskinen, käsikirjoitus Pipsa Lonka. Ensi-ilta 19.6.2006.

<http://www.ylioppilasteatteri.fi/pub/historia/aava.html>

2008

Esitys merinäköalalla (koiran kanssa/koiralle) -II muistio ajasta

Tuija Kokkonen. Osa Kiasma-teatteri ja Baltic Circle festivaalin ohjelmistoa. Touko-elokuussa 2008.

<http://tuijakokkonen.fi/fi/esitykset/esitys-merinakoalalla-koiran-kanssa-koiralle-ii-muistio-ajasta/>

2008

Nostalgia 1.10

Turun ylioppilasteatteri. Käsikirjoitus ja ohjaus Emma Puikkonen. Ensi-ilta 1.2.2008.

<http://www.turunylioppilasteatteri.fi/doc/nostalgia.doc>

2010–2012

Globen uupuneet

Kansallisteatteri, Dodo ry, Teatteri 2.0. Esitys ja yläkouluille suunnattu ilmastokasvatuskierros. Ohjaus Saana Lavaste, käsikirjoitus Emilia Pöyhönen ja Saana Lavaste. Ensi-ilta 8.10.2010.

<http://www.teatterikaksipistenolla.fi/13>

2011

Sarasvatin hiekkaa

Rovaniemen teatteri. Perustuu Risto Isomäen samannimiseen romaaniin. Ohjaus Vih-tori Rämä, dramatisointi Timo Heinonen. Ensi-ilta 20.4.2011.

2011

Arkki– Hyvää päivää, viimeistä päivää -musikaali

Porin Teatterinuoret. Käsikirjoitus ja ohjaus Reetta Vehkalahti. Toukokuussa 2011.

2011

Lauluja harmaan meren laidalta – The Little Town Blues Are Melting Away

Käsikirjoitus Pipsa Lonka. New Baltic Drama – kilpailun Suomen voittaja vuonna 2011. Syksyllä 2011 Turun kaupunginteatterissa lukudraamana.

<http://www.naytelmat.fi/index.php?view=print&id=4358>

2011

Sarasvatin hiekkaa

Rospuutto-ryhmä. Kiertue. Koululaisille Ilmastonmuutos – Nyt! -työpaja. Perustuu Risto Isomäen samannimiseen romaaniin. Ohjaus ja dramaturgia Hanna Kirjavainen. Ensi-ilta 6.10.2011 Kontiolahdella.

<http://www.rospuutto.com/?p=311>

2012

Sarasvatin hiekkää

Espoon kaupunginteatteri. Perustuu Risto Isomäen samannimiseen romaaniin. Ohjaus Jani-Petteri Olkkonen, dramatisointi Maria Kilpi. Ensi-ilta 15.2.2012.

2013

Lauluja harmaan meren laidalta – The Little Town Blues Are Melting Away

Turun kaupunginteatteri. Ohjaus Maarit Ruikka, käsikirjoitus Pipsa Lonka. Ensi-ilta 5.2.2013.

2013–2016

The Earth Song

Tanssiteatteri Zodiak. Koreografia Sari Palmgren. Kiertää keväällä 2016 yläkouluille suunnatun työpajan kanssa. Ensi-ilta 16.5.2013.

<http://www.zodiak.fi/kalenteri/earth-song>

<http://www.zodiak.fi/kalenteri/earth-song-2016>

2013–2015

Viilivallankumous

IdeaTeatteri. Kiertue alakouluille ympäri Suomen. Ohjaus Miia Säppi, käsikirjoitus Elina Salmi.

<http://www.ideateatteri.net/viilivallankumous.php>

2014

Rakasta.Nyt. – kertojana kaupunki nimeltä Helsinki

Teatteri Avoimet ovet. Ohjaus Heini Tola, teksti Anna Krogerus, laulut Maija Kaunismaa. Ensi-ilta 16.9.2014.

<http://www.avoimetovet.fi/rakasta-nyt>

2014

Miss Katastrofi & Metaaniröyhtäys

Minni Hirvonen. Joensuun pääkirjasto.

<http://www.minnihirvonen.net/miss-katastrofi>

2015

Ilmastonmuutoksen arvoitus

Korkeasaaren teatteri. Pääsiäissaari Korkeasaarella –tapahtuma 3.-6.4.2015. Ohjaus ja käsikirjoitus Aki Haikonen.

2015–2016

Ilmastoteatteri

ArtSense. Forum-teatteria yrityksille. Pilotti 9.6.2015 Sitran kesäpäivillä.

2015

Ilmastoperformanssi Act for Climate-tapahtumassa

Helsingin Taiteiden yö 20.8.2015, Act for Climate- tapahtuma. Ohjaus Rosa Autio.

2015

ACT4CLIMATE: tarinateatterilla ilmastonmuutosta vastaan!

Tampereen Ylioppilasteatteri. Tarinateatteri Wild yhteisöllinen esitys ilmastonmuutoksesta 26.9.2015.

2015

MOPMA 4 –The Rave

Oblivia, Mad House. Ensi-ilta 10.10.2015.

<http://madhousehelsinki.fi/events/oblivia-mopma-4-the-rave>

2015

/teatteri.nyt

Kiasma-teatterin /teatteri.nyt-tapahtuman vuoden 2015 teema oli ilmastonmuutos.

14.-18.10.2015

<http://www.kiasma.fi/nayttelyt-ja-ohjelmisto/kiasma-teatteri/teatteri-nyt-2015/>

2015

Mitä meistä jää #3

Pilvi Porkola. Performanssi. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 14.10.2015,

Kiasma-teatterin lämpiö.

2015

What Nature Says

Myriam Van Imschoot. Radiofoninen esitys. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa.

14.10.2015, Kiasma-teatteri.

2015

Series of Spaces Extra – The Catastrophe Edition

KOKIMO. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 15.10.2015, Kiasma-teatterin lämpiö.

2015

Puhetta ilmasta

Tieteen ja taiteen ammattilaisten esityksiä ja puheenvuoroja ilmastonmuutoksen teema-
tiikasta. Janne Hukkinen, Anu Koskinen, Rea-Liina Brunou ja Ilona Riipinen, Teemu
Mäki. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 16.10.2015, Kiasman seminaarihuone.

2015

Ennustuksia

Marja Viitahuhta. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 16.10.2015, Kiasma-teatterin
lämpiö.

2015

End of Time

Mad House Helsinki. Työryhmä: Markus Heino, Anna Maria Häkkinen, Kirill Lorech ja
Heidi Vääänen. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 16.10.2015.

2015

The BodyBuilding Project

17.10.2015, Kiasman seminaarihuone.

2015

Deep Time Séance: Contamination

Esityksellinen installaatio. Työryhmä: Matti Ahopelto & Tuomas A. Laitinen, Jaakko
Pallasvuo, Pia Lindman, Laura Jantunen, Jenni Nurmenniemi. Osa Kiasman
/teatteri.nyt –tapahtumaa. 18.10.2015, Kiasma-teatteri.

2015

An Occasion

Isabel Lewis. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 18.10.2015, Mad House Helsinki.

2015

Työpaja tulevaisuuden aktivisteille!

Krista Petäjäjärvi. Työpaja lukioikäisille. Osa Kiasman /teatteri.nyt –tapahtumaa. 17.-18.10.2015, Kiasma ja kaupunkitila.

2015–2016

Elonkehä – laulumme täytyy muuttua (jotta me voisimme muuttua)

Rospuutto-ryhmä. Yhteistyössä Osuuskuunta Lumimuutoksen ja koltansaamen kielen ja kulttuurin yhdistys Saa'mi Nue'ttin kanssa. Aineistovalinnat ja niiden kääntäminen Pauliina Feodoroff. Ensi-ilta 12.12.2015 Kulttuurikeskus Sajos, Inari.
<http://www.rospuutto.com/?p=897>

2016

Tulevaisuus-musikaali

Hausjärven yläkoulu ja lukio. Oitin urheilutalo. Ohjaus Rosa Autio, käsikirjoitus työryhmä. Ensi-ilta 9.1.2016, Oitin urheilutalo, Oitti.
http://www.metropolia.fi/ajankohtaista/tapahtumat/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=5260&cHash=c5fc1c26e35f665307fcd6088fcad003

2016

Metsän henki

Kapsäkki. Lastenooppera. Sävellys Timo-Juhani Kyllönen, libretto Maritza Núñez, ohjaus Juulia Tapola. Ensi-ilta 18.5.2016.
<http://www.kapsakki.fi/ohjelmisto/ohjelma/metsaen-henki>

2016

Zä-däm! - eli supersankari sulla on pöksyissä

Kristiina Tiainen ja Ville Laitinen. Kiertävä lastenteatteriesitys ja –työpaja alakouluille. Esitykset 18.5.-26.5.2016.

2016

Lain\$uojattomat

Teatterifestivaali Lain\$uojattomat vapaille ammattiryhmille. Pori. Vuoden 2016 pääteemat ovat ilmastonmuutos ja maahanmuutto. 7.-11.9.2016.
<http://www.rakastajat.fi/lainssuojattomat-2016>
<https://www.facebook.com/teatterifestivaalilainssuojattomat>

2016

Veden muistista

Kajaanin kaupunginteatteri. Ohjaus ja dramatisointi Helka-Maria Kinnunen. Perustuu Emmi Itärannan romaaniin Teemestarin kirja. Ensi-ilta 30.9.2016.
<http://www.kajaani.fi/kajaaninteatteri/veden-muistista>

2016

Valkoinen peura – uhririitti ikiroudalle

Kajaanin kaupunginteatteri. Ohjaus ja esityskonsepti Hanna Kirjavainen. Ensi-ilta 8.10.2016.
<http://www.kajaani.fi/kajaaninteatteri/valkoinen-peura>

2016–2018

Energiapolitiikka

Esitystaiteen seura. Esitys- ja tutkimushanke. Hankkeen koollekutsijat ja koordinaattorit: Atro Kahiluoto, Reija Hirvikoski, Olli Pitkänen.

<https://esitystaiteenseura.wordpress.com/esitykset/energiapolitiikka/>